

Gilde brief

VRIJWILLIGE
HET GILDE VAN MOLENAARS

DE GILDEBRIEF

De Gildebrief is het kwartaalblad van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

De verantwoordelijkheid voor het blad berust bij de redactie. Het bestuur van het Gilde van Vrijwillige Molenaars is alleen verantwoordelijk voor haar eigen artikelen. De redactie is dankbaar voor haar toegestuurde kopij en suggesties, maar behoudt zich het recht voor artikelen al of niet te plaatsen.

Advertenties:

Voor bedrijven en instellingen die materialen en/of diensten aanbieden die met molens te maken hebben, bestaat de mogelijkheid te adverteren. Advertentietarieven zijn op aanvraag verkrijgbaar.

BESTUUR

Voorzitter: Gerard Sturkenboom,
Biss. Arnoutlaan 14,
5591 BL Heeze, tel.: (040) 226 26 02

Secretaris: Boudewijn van Weel,
Nw. Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen,
tel.: (035) 525 16 95

Penningmeester: Gerard Barendse, Beatrixstraat 79,
2685 BH Poeldijk, tel.: (0174) 24 55 80

Examencoördinator: Jan Spruit, Molenviergang 8,
2761 BK Zevenhuizen, tel.: (0180) 63 26 13

Redactie Gildebrief: Peter de Moes, Hermelijnlaan 3,
1216 EB Hilversum, tel.: (035) 621 57 72

Algemeen: Bert van Uffelen
Valkenlaan 8, 7905 AA Hoogeveen,
tel.: (0528) 27 19 91
Henk Demoet, Schimmelpenninckstraat 37, Rijen
tel.: (0161) 22 20 59

LEDENADMINISTRATIE

Mevr. E.N. Pouw-Schipper
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden
tel.: (035) 694 54 28

Girorekening: 2144780
ten name van Het Gilde van Vrijwillige
Molenaars te Naarden.

BIOTOOPWACHT

E. Smit
Heereweg 213, 1871 EG Schoorl
tel.: (072) 509 20 69 en/of 5093051

Landelijk meldpunt

De Hollandsche Molen
t.a.v. G. de Vries
Sarphatistraat 634, 1018 AV Amsterdam
tel.: (020) 623 87 03
fax: (020) 638 33 19
privé: (0251) 31 21 66

GILDEVERZEKERINGEN

Jan van Loenen
Arendshorst 34, 3772 RV Barneveld
tel.: (0342) 49 08 94

BLIKSEMAFLEIDERCONTROLE

D.J. Abelskamp
Laan 1940-1945 nr 2, 7231 GL Warnsveld
tel.: (0575) 52 50 68

Redactie:

Jan Kurver, Peter de Moes, Gerrit Pouw,
Bert van Uffelen en Jan van der Vlies

Redactie-adres:

Hermelijnlaan 3, 1216 EB Hilversum
tel.: (035) 621 57 72

Kopij voor het volgende nummer moet vóór
1 augustus 1997
in het bezit van de redactie zijn.

IN DIT NUMMER

pagina

Gaande werk	1
25ste Jaarvergadering	1
Jaarverslag 1996	3
25 jaar GILDE 4 Beroeps/Vrijwilliger	8
Toespraak heer Asselbergs	10
Spil of spiebouten	13
25 jaar GILDE 5 de examens	14
Presentatiescherm	19
Humor met vervolg	20
Westlandse molendag	20
Molendag in Midden-Limburg	21
Drentse molendag	28
Overijsselse molendag	28
Molens van Alphen aan den Rijn	28
Een molenridder	28
Een zilveren molenaar	29
Gorcumse molens	30
Afdeling Gelderland	31
Molenzaak	32

Bij de voorplaat: De directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de heer A.L.L.M. Asselbergs, spreekt de jubilerende jaarvergadering toe.

© 1997 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars

Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Nwe. Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen.

'T GAANDE WERK

"25 Jaar Molenactief" staat op het presentatiescherm, dat ik als nieuwe voorzitter, samen met de ontwerper en maker Derk Jan Tinga, tijdens de ledenvergadering op 5 april jl. als jubileumcadeau mocht onthullen. Het was een erg feestelijke jaarvergadering, die in het teken stond van het zilveren jubileum.

's Morgens begon het al. De aftredende voorzitter, Dick Jan Braay, werd tot erelid benoemd. Hij kreeg de bijbehorende (en onder de omstandigheden wel erg toepasselijke) zilveren molenrijn opgespeld. Hiermee sloot Dick Jan een periode af van ruim 17 jaar Gildebestuurslidmaatschap, waarvan de laatste 9 jaar als voorzitter. Hij heeft veel bijgedragen aan datgene, wat het Gilde nu is. We zijn hem veel dank verschuldigd. Dat wil ik hierbij nog eens benadrukken. Terecht is hij tot erelid benoemd.

Waarschijnlijk heeft iedereen inmiddels de nieuwe uitgave van Het Nederlandse Molenbestand als jubileumgeschenk ontvangen. Daarin is een aparte bijlage opgenomen met een tabel van alle (Nederlandse) molens, die worden bemalen door een gediplomeerde vrijwillige molenaar of door een Gildeinstructeur.

Na 25 jaar is dat precies 50%. Enerzijds een goed resultaat, maar anderzijds geeft het ook aan, dat er nog veel werk te verrichten valt (als nieuwe voorzitter moet je uitdagingen aangaan).

In zijn toespraak tijdens de jubileumvergadering sprak de directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de heer A.L.L.M. Asselbergs, zijn grote waardering uit voor het werk van het Gilde en haar leden. Maar waardering kwam niet alleen van hem. Drie van onze leden, de instructeurs Jan den Besten en Bernard Dijk en ons erelid Eric Zwijnenberg, werden koninklijk onderscheiden tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. De motivering voor de onderscheiding was bij alle drie voor een belangrijk deel gebaseerd op hun activiteit - via het Gilde - voor het molenbehoud in Nederland. In deze en de volgende Gildebrieven komen we hierop nog terug.

De overige artikelen in deze Gildebrief gaan o.a. over de Midden-Limburgse Molendag, over een contactavond van de afdeling Gelderland, over een (uitgesteld) bloemetje voor de heer L. Vellekoop en over een reactie van Jacob Kaal over het fenomeen scheerbout, spiebout of spijlbout.

Als deze Gildebrief verschijnt, heeft iedereen, naar ik hoop, een succesvolle Nationale Molendag gehad en is het bezoek-seizoen in volle gang. Ik wens iedereen dan ook veel plezier met alle activiteiten, die ondermeer staan aangekondigd in de krant Nederland Molenland. Hopelijk is er tussendoor ook nog gelegenheid voor een welbestede vakantie.

Gerard Sturkenboom, voorzitter

DE 25-STE JAARVERGADERING

Het is niet gebruikelijk, dat er van de Jaarvergadering zo kort daarna al een verslag in de Gildebrief staat. De notulen ervan zullen ook pas worden opgenomen in het eerste nummer van 1998. Gezien het feestelijk karakter van de jubileum-jaarvergadering op 5 april jl., wil ik hierbij ook de daar niet aanwezige leden informeren over het "feestgedruis". De opkomst was groot, 's middags naar schatting zeker 200 aanwezigen. Maar de niet aanwezigen hebben over het feestgedruis hooguit iets te horen gekregen van hen, die er bij waren. Van veel aanwezigen heb ik in ieder geval positieve reacties gekregen.

's Morgens was het feestelijke karakter van deze 25-ste jaarvergadering al direct herkenbaar aan de talrijke bloemen. Op de meeste tafeltjes in de zaal stonden bloemstukjes, in de toepasselijke "Gildekleuren" blauw en wit. Ons bestuurslid Jan Spruit had zich daarvoor duidelijk ingespannen. De versiering van het podium was heel bijzonder. Voor het spreekgestoelte prijkte een groot bloemstuk met daarin verwerkt een houten model van een bovenwiel met een rondsel, tezamen het Gilde-embleem vormend! Gelukkig is dit bloemstuk op diverse foto's terug te vinden.

Tijdens het ochtendgedeelte hebben we afscheid genomen van Dick Jan Braay als voorzitter en bestuurslid (totaal ruim 17 jaar). Als blijk van waardering kreeg hij de zilveren molenrijn opgespeld ten teken van zijn benoeming tot erelid. Henk Demoet werd als nieuw bestuurslid benoemd en ikzelf werd benoemd tot opvolgend voorzitter. Boudewijn van Weel plakt er nog vier jaar bestuurslidmaatschap als secretaris aan vast. Hiermee ben ik als nieuwe voorzitter erg blij, wetende, wat hij allemaal aan werk verzet. Vermeldenswaard is ook, dat de ledenvergadering haar goedkeuring verleende aan de statutaire wijzigingen in verband met de watermolenaarsopleiding. Hiermee hebben we nu ook officieel een gerichte opleiding tot molenaar van een watergedreven molen. De eerste examendag zal naar alle waarschijnlijkheid deze zomer al plaatsvinden.

Het middaggedeelte stond echt in het teken van het jubileum. Alle stoelen in de zaal van hotel Haardhuis waren bezet. De grote opkomst hadden we blijkbaar goed ingeschat, want we hadden een grotere zaal gereserveerd.

Als cadeau aan onszelf werd een bijzonder mooi Gilde-presentatiescherm onthuld door ontwerper en maker Derk Jan Tinga, één onzer Gildeleden.

Met dit door hem in korte tijd gemaakte scherm kunnen we ons als Gilde presenteren bij toekomstige molengebeurtenissen en -manifestaties. Het presentatiescherm is overigens ook beschikbaar voor gebeurtenissen op regionaal niveau. Bestuurslid Bert van Uffelen kan hierover worden benaderd (zie elders in deze Gildebrief).

Als eerste spreker trad op de heer A.L.L.M. Asselbergs, directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Op zijn inmiddels bekende enthousiaste wijze sprak hij lovend over het Gilde; hij sprak zelfs van "een ontzettend leuke club", iets, dat hij oprecht moet hebben gemeend, te oordelen naar de wijze, waarop hij deze woorden uitsprak.

Vervolgens lichtte Eric Zwijnenberg de nieuwe druk toe van Het Nederlandse Molenbestand. Ter gelegenheid van het jubileum is daarin een speciale bijlage opgenomen met een tabel van alle door een geslaagd Gilde-lid of door een Gilde-instructeur bemalen molens. Het eerste exemplaar werd uitgeleend aan de heer Asselbergs. Mede door een subsidie-garantie van de RDMZ kon ik aankondigen, dat ieder Gildelid Het Nederlandse Molenbestand als jubileumgeschenk zou ontvangen. De aanwezige Gildelieden konden het later die middag ophalen. De overige leden hebben het waarschijnlijk inmiddels thuisgestuurd gekregen.

De volgende spreker was de heer C. de Groot, voorzitter van De Hollandsche Molen. Hij benadrukte de goede samenwerking, die er in de loop der jaren met het Gilde is gegroeid. In het begin was er binnen het bestuur van deze vereniging echter de nodige scepsis over het initiatief van "die amateurs". De heer De Groot besloot zijn toespraak met

het aanbieden van een envelop-met-inhoud. Na hem sprak de heer G.J. Luijendijk, directeur van de Stichting Federatie Monumentenwacht Nederland. Met hem heeft het Gilde in goede samenwerking een eerste cursus "Molentechniek" voor monumentenwachters afgerond. De door hem aangeboden fles champagne heeft het Gildebestuur zich op 15 april (de verjaardagsdatum) goed laten smaken.

Bert van de Voet sprak namens het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde. Zijn opmerking, dat het malen voor bakkers aan de ambachtelijke molenaars moet worden overgelaten, paste niet bij de feestelijke stemming. Ik ben er maar niet op ingegaan, maar heb gesuggereerd, dat we als besturen van beide Gilden maar snel een afspraak moesten maken (!).

Tot slot sprak namens de examencommissie van De Hollandsche Molen de heer L. Vellekoop. Zijn ludieke manier van spreken paste meer bij de feestelijkheid. Hij viste tevergeefs naar een bloemetje, dat hij overigens enkele weken later alsnog kreeg aangeboden van de afdeling Zuid-Holland.

Een heel ander onderwerp was de introductie op videoband van de film "Stoere Werkers". Evert Smit gaf een toelichting op het ontstaan en de achtergronden van deze in de jaren '30-'33 opgenomen film en hij vertelde iets over de maker (A. Roosdorp) en de omzwervingen, die de film maakte. Na bij toeval te zijn teruggevonden is de film voor het eerst weer vertoond tijdens de Gildevergadering van 15 april 1972! Daarna heeft Evert Smit de film bij veel gelegenheden vertoond en op zijn eigen, gedreven wijze toegelicht. De film is nu op videoband (totaal 2 uur, verdeeld over 2 banden) uitgegeven door het

Nederlands Filmarchief. Zoals Evert dit onderwerp behandelde, een betere promotie kon de uitgever zich niet wensen!

Tijdens de middagpauze kregen de aanwezigen een bij een feest behorend stuk taart aangeboden.

Pas na de pauze werd een stukje uit "Stoere Werkers" vertoond. De voor verkoop aanwezige voorraad banden was toen al uitverkocht! Gelukkig waren er tijdig banden gereserveerd voor de 8 oprichters van het Gilde. Als stoere werkers van het eerste uur kregen Dick Prins, Gerrit Keunen en Eric Zwijnenberg de videobanden aangeboden.

De bijeenkomst werd besloten met de uitreiking van de jaarlijkse biotoopprijs van het GvVM aan Gerbrand de Vries, als oud bestuurslid en als biotoopmedewerker bij iedereen bekend, zeker met betrekking tot de molenbiotoop. Veel heeft hij gevochten voor het behoud van een goede molenbi-

otoop en het tekent zijn verdienste, dat de resultaten van zowel Geldermalsen als Domburg, zijn voorgangers als biotoopprijswinnaar, mede zijn verdienste waren! Evert Smit wist duidelijk de motivering toe te lichten, waarom Gerbrand de biotoopprijs verdiende. Gerbrand gaat dit najaar met pensioen. Hopelijk zorgt De Hollandsche Molen voor een goede opvolger, maar hopelijk blijft Gerbrand ook na zijn pensionering nog beschikbaar als adviseur in biotoopzaken.

Met dit volbeladen programma was het toen vijf uur geworden. Terugkijkend op een geslaagde en feestelijke dag ging iedereen toen huiswaarts, de meesten waarschijnlijk om zo snel mogelijk weer met hun molen te draaien. Vergaderen kan leuk zijn, maar draaien is toch nog leuker.

Gerard Sturkenboom

JAARVERSLAG OVER 1996

Ledenbestand

Op 31 december 1996 telde het Gilde van Vrijwillige Molenaars 1561 leden (1994: 1597), een afname van 36 leden ten opzichte van vorig jaar. Volgens de ledenadministratie kan de afname worden verklaard uit het opschonen van het ledenbestand voorafgaand aan de verzending van de acceptgiokaarten voor de contributie in december. Van de leden die uit het bestand werden verwijderd, konden er volgens Eveline Pouw inmiddels alweer een aantal worden ingeschreven.

In verband met de watermolenaarscursus kent het ledenbestand voor het eerst sinds lange tijd een nieuwe categorie: leden die zich speciaal voor deze cursus hebben aangemeld. Het bestuur zal zich beraden over de wijze waarop de codering van de leden aan deze nieuwe ontwikkeling zal worden aangepast.

Het ledenbestand kan worden onverdeeld in de volgende categorieën:

Ledenbestand GVM per 31 december

	1995	1996	+/-
lid in opleiding	694	630	-64
geslaagd lid	700	714	14
instructeur vakmolenaar	24	25	1
instructeur vrijwilliger	44*	46*	2*
donateur	66	70	4
speciaal donateur	108	116	8
erelid	5	6	1
totaal:	1597	1561	-36

* vallen onder gesl. lid

Bestuur

Het Gildebestuur¹, waarvan de samenstelling ongewijzigd bleef, kwam in het verslagjaar 10 maal bijeen. Door omstandigheden moest er één geplande bestuursvergadering vervallen, hetgeen gezien de

volle maandelijkse agenda eigenlijk niet verantwoord is. Vanwege de vele agendapunten wordt het voorgenomen tijdstip van sluiting (22.30 uur) doorgaans ruim overschreden... Vooral voor de bestuursleden die grote afstanden moeten afleggen, kan dit bezwaarlijk zijn.

Voor de brede bestuursvergaderingen ontvingen Eveline Pouw-Schipper (ledenadministratie), Dirk-Jan Abelskamp (afdeling Gelderland), Jan Kurver, Gerbrand de Vries en Eric Zwijnenberg (De Hollandsche Molen) een uitnodiging. Gerbrand de Vries moest het in de eerste helft van dit jaar rustig aan doen tengevolge van de aanrijding in december 1995, en kon hierdoor minder vaak aanwezig zijn dan gewoonlijk het geval is.

Tijdens de bestuursvergadering op 20 december te Zevenhuizen was Henk Demoet aanwezig. Hij had een uitnodiging ontvangen in verband met de bestuursvacature die ontstaat als gevolg van het aftreden van Dick Jan Braay in 1997. Na kort beraad heeft het bestuur besloten Henk Demoet als kandidaat voor het Gildebestuur voor te dragen.

Examens

In het verslagjaar heeft de examencommissie van De Hollandsche Molen (DHM) tijdens 10 examendagen 33 kandidaten geëxamineerd, hiervan gingen er 15 op voor het voorjaarsexamen en 18 voor het najaarsexamen. Helaas moesten er 9 aspirantmolenaars worden afgewezen, maar de overige 24 bleken naar het oordeel van de examinatoren in staat zelfstandig een molen te bedienen. Zij hebben hun diploma in ontvangst kunnen nemen tijdens de Algemene Ledenvergadering van DHM op zaterdag 1 maart jl. in een zaal van de RAI te Amsterdam. Net als vorige jaren heeft het bestuur voor een groepsfoto gezorgd, die de aanwezige geslaagden tezamen met een felicitatiebrief hebben ontvangen. Het slagingspercentage voor deze examenronde bedraagt 72,7% (1995: 81,6%).

Sinds het eerste examen, dat op 21 februari 1970

werd afgenomen, is het totaal aantal gediplomeerden na deze examenronde gekomen op 935. Het 1000ste diploma komt hiermee in zicht; waarschijnlijk kan dit nog deze eeuw worden uitgereikt! [gemiddeld 36 geslaagden per jaar] Het spreekt voor zich dat het GVM de nodige aandacht aan deze mijlpaal zal gaan besteden.

Verzekeringen

Jan van Loenen omschrijft het afgelopen verzekeringsjaar als 'rustig'. Door het verzekeringssecretariaat werden in het verslagjaar aan 741 deelnemers in totaal 1296 (1202) certificaten uitgegeven voor de facultatieve verzekeringen van het GVM, te weten:

662 polissen voor de **ongevallenverzekering** (606)
634 polissen voor de **WApplus-verzekering** (596).

Teneinde het contact tussen het bestuur en het verzekeringssecretariaat te verbeteren, is besloten Jan jaarlijks voor een bestuursvergadering in het voorjaar en de Contactdag voor de afdelingen in het najaar uit te nodigen. Tijdens de bestuursvergadering kan de Gildeverzekering worden geëvalueerd aan de hand van het jaarverslag, terwijl op de Contactdag direct kan worden ingegaan op verzekeringsstechnische vragen waarmee de afdelingen komen. Dit contact blijkt wederzijds op prijs te worden gesteld.

Bliksemafleidercontrole

In 1996 heeft de werkgroep bliksemafleidercontrole 29 afleiderinstallaties van molens geïnspecteerd. Uit de inspectierapporten kan worden opgemaakt, dat de te hoge weerstand tussen de roeden onderling en tussen de roeden en de askop nog steeds een veelvoorkomend gebrek blijkt te zijn. Maar er zijn gelukkig ook installaties gecontroleerd die aan de NEN 1014 norm voldoen.

Sinds vele jaren bestaat de werkgroep uit de coördinator D.J. Abelskamp sr. en de controleurs D. Koens, L. Oostrom en P.J. van de Winkel. In de samenstelling van de werkgroep is aan het einde van het verslagjaar verandering gekomen; de heer Van de Winkel heeft te kennen gegeven zijn werkzaamheden per 1 januari 1997 te willen beëindigen. Hij is vanaf 1988 als controleur actief geweest voor de regio Zuid-Nederland. Het bestuur heeft hem als dank voor het enthousiasme en de inzet waarmee hij de inspecties vele jaren heeft uitgevoerd, onlangs een attentie aangeboden.

Als opvolger voor de heer Van de Winkel zijn de heren J.H. Vink en J.W.M. Höppener aangesteld, die beiden over een electrotechnische achtergrond beschikken. Zij zullen de inspecties als team gaan uitvoeren.

Bestuursexcursie

Voor de jaarlijkse bestuursexcursie was het bestuur op 29 en 30 maart te gast bij de afdeling Groningen. Het voltallige bestuur woonde op vrijdagavond een contactavond bij in een zaaltje te Hoogkerk. Voor de pauze werd er met de aanwezige leden van gedachten gewisseld over een aantal actuele zaken,

na de koffiepauze werden er oude Groninger molenfilms vertoond, waarop de molens in oude staat en sommige molenaars in hun jonge(re) jaren te zien waren.

Op zaterdag volgde een rondrit langs een aantal (instructie)molens, waarbij de heren Duijm en De Jong ons als gids vergezelden. De tocht voerde langs de molens te Winschoten, Woltersum, Ten Boer en Uithuizermeeden, waar ons een lunch werd aangeboden door Ida Wierenga-Spijk. Na een bezoek aan de pelmolen te Pieterburen werd de excursie afgesloten met een bezoek aan De Onderneming te Vierhuizen.

Al met al kan het bestuur terugzien op een bijzonder geslaagde excursie, die voor langzittende bestuursleden een weerzien betekende met enthousiaste molenvrienden, die men elf jaar geleden bij dezelfde gelegenheid heeft ontmoet, en Groninger koek waar niets boven gaat...

Ledenvergadering

De jaarlijkse ledenvergadering vond plaats op zaterdag 6 april in een zaal van Hotel Haarhuis te Arnhem. Na de behandeling van de vaste huishoudelijke agendapunten konden de twee bestuursleden die statutair aftredend waren, Gerard Barendse en Gerard Sturkenboom, beiden voor een nieuwe bestuursstermijn worden benoemd.

Voor het middagprogramma was de heer R. Vellinga uitgenodigd, die een boeiende inleiding hield

zeilmakerij Fa. van Neerven B.V.

opgericht

1925

van Neerven's MOLENZEILEN

'N BEGRIP VOOR DE MOLENAAR

IN

NEDERLAND, BELGIË

EN DUITSLAND

IN

KATOEN, W.K. 77 EN VLASDOEK

DR. VAN ERPSTRAAT 1

5341 AK OSS

TELEFOON 04120-24028

over bliksembeveiliging op molens. De medewerker van de firma Hankel gaf aan hoe bliksem ontstaat, en op welke wijze men de molens tegen blikseminslag kan beschermen. Ter afsluiting van het programma volgde nog een interessante dialoog door de heer L.H. Blom over de windmolens op de Griekse eilanden.

Jaarlijks overleg DHM/GVM

Het jaarlijks gezamenlijk overleg met het Dagelijks Bestuur van De Hollandsche Molen vond plaats op dinsdag 16 april in motel De Witte Bergen te Eemnes.

Er is onder andere gesproken over de watermolenaarscursus, de uitgave van het Nederlands Molenbestand, de nieuwe opzet van de Nationale Molendag, de Arbo-wetgeving en de molencursus voor de Monumentenwacht. Ook dit jaar stond de Friese kwestie op de agenda; na het vaststellen van de door DHM en De Fryske Mole geformuleerde uitgangspunten en het bespreken van de standpunten van de betrokken partijen (Gild Fryske Mounders, examencommissie en GVM) is de hoop nu gevestigd op een vierpartijenoverleg.

Ten slotte heeft het bestuur aandacht gevraagd voor de voortgang van de biotoopwacht na het vertrek van de heer G. de Vries als biotoopmedewerker bij DHM. Het bestuur maakt zich zorgen over de continuïteit, indien er niet tijdig in de opvolging van Gerbrand wordt voorzien. Hierdoor zou het werk van de biotoopwacht, dat in de afgelopen jaren gestalte heeft gekregen, op losse schroeven komen te staan. Het bestuur zou het betreuren indien er zeker na de aandacht die er sinds de biotoopcampagne voor de problematiek bestaat - een einde komt aan een gestructureerde aanpak, waar De Vries vorm aan heeft gegeven.

Nationale Molendag

De 24ste Nationale Molendag '96 vond plaats op zaterdag 11 mei. Op grond van de enquêteformulieren heeft de werkgroep Nationale Molendag vastgesteld dat er (minstens) 627 (1995: 543) molens hebben meegedaan, en zijn er naar schatting 30.000 duizend bezoekers op de opengestelde maalwerktuigen afgekomen. De grote afwezigheid was de wind, waardoor de windmolens met een slechte biotoop waarschijnlijk niet hebben kunnen draaien.

Zoals de voorzitter J. Faber ook in het uitgebreide verslag in de Gildebrief heeft aangegeven, wil de werkgroep de dag in een breder kader plaatsen, zodat de molens niet één enkele dag maar langere tijd in de belangstelling staan. De door de werkgroep voorgestelde loskoppeling van de Landelijke Fietsdag bleek niet op tegenstand van de molenaars te stuiten; slechts een twintigtal molenaars heeft op het enquêteformulier bezwaar tegen een andere datum gemaakt. Vanwege het ontbreken van een sponsor voor een zelfstandige molendag is echter besloten de Nationale Molendag voorlopig nog op de tweede zaterdag in mei te handhaven.

Contactdag voor de afdelingen

De leden van de afdelingsbesturen, de examencommissie van De Hollandsche Molen, Jan van

Loenen en het bestuur kwamen op zaterdag 2 november in Hulshorst bijeen voor de jaarlijkse contactdag voor de afdelingen. Als gast was Eric Zwijnenberg aanwezig in verband met de voorbereiding van de uitgave van de 10de druk van het Nederlands Molenbestand.

Er werd van gedachten gewisseld over de examens, de Nationale Molendag en de voortgang van de Basiscursus, de watermolenaarscursus en de Friese kwestie. Daarnaast is er gesproken over het 25-jarig bestaan van het GVM in 1997 en de uitreiking van de biotoopprijs 1996 aan de gemeente Domburg. 's Middags was er aandacht voor een aantal agendapunten die door de afdelingen werden ingediend, zoals de financiële verantwoording van bijdragen die van derden zijn verkregen, de veiligheid op molens, een voorstel voor een landelijk schriftelijk examen en de verzekering van bezoeken-de cursisten die zelf geen lid van het GVM zijn.

Vanwege het verzoek om een meer centraal gelegen vergaderlocatie is besloten om volgend jaar in het zaaltje bij molen De Vriendschap in Veenendaal bijeen te komen.

Publicaties

De vier nummers van de 15de jaargang van ons verenigingsblad de Gildebrief telde in totaal uit 108 bladzijden. Naast de vaste rubrieken en de kopij die door het bestuur wordt verzorgd, konden er weer een aantal lezenswaardige artikelen voor en door molenaars worden gepubliceerd over hetgeen ons allen bezighoudt: de molen in het algemeen en alles wat ermee te maken heeft. Van de molenonderdelen blijkt de vang wel bijzonder in de belangstelling te staan. Sinds het eerste artikel van Alan Kuilder over de trekkracht in de vangstukken, dat in de Gildebrief van december 1995 is gepubliceerd, zijn er al vele reacties en aanvullingen over dit onderwerp opgenomen. En het einde lijkt nog niet in zicht... Maar naast deze diepgravende verhandelingen was er ook ruimte voor zaken als asymmetrische zeilvoering, de Nationale Molendag, de molenbiotoop, enz.

De kopij voor de Gildebrief wordt tegenwoordig als digitaal bestand bij de drukker aangeleverd, hetgeen een aanzienlijke besparing in de kosten heeft opgeleverd. Dankzij deze tekstverwerking, die door Jan van de Vlies wordt verzorgd, is het mogelijk het aantal pagina's per nummer met vier uit te breiden tot 32 - bij gelijk blijvende kosten.

In januari ontvingen de Gildeleden het tweede gedeelte van hoofdstuk 5 over het staande werk tezamen met hoofdstuk 9 over de molenbiotoop. Het was de bedoeling dat deze aanvulling in 1995 zou worden verstuurd, hetgeen helaas niet gelukt is. De voor 1996 geplande uitgave van hoofdstuk 12 over de korenmolens kon wel voor de jaarwisseling worden gerealiseerd. Het door de heer D.J. Abelskamp geschreven concept is door de lesstofcommissie geredigeerd en door Gerrit Pouw van tekeningen voorzien. De heer Abelskamp heeft eerder bijgedragen aan de cursusboeken voor de korenmolenaarscursus, Zingende Stenen en Rond Zingende Stenen.

Aangezien het tempo van uitgave van de Basiscur-

sus niet alleen van de werkzaamheden van de lesstofcommissie afhangt, maar tevens wordt bepaald door de financiële middelen die ervoor beschikbaar zijn, heeft het bestuur meer subsidie bij de RDMZ aangevraagd. Het bestuur acht het van groot belang dat de leden op korte termijn over een complete Basis cursus kunnen beschikken. En hoewel de map al aardig gevuld lijkt, kan U uit de inhoudsopgave opmaken dat er nog het een en ander op stapel staat. De volgende aanvulling bestaat uit hoofdstuk 6 over het gaande werk, dat vanwege de omvang waarschijnlijk in twee delen zal worden uitgegeven.

Na zijn diensten voor de redactie van de Gildebrief te hebben bewezen, is Jan van de Vlies nu ook actief geworden voor de lesstofcommissie. Hij heeft de werkzaamheden van Sytske Wijsma overgenomen, en zorgt ervoor dat de concepttekst voor de Basis cursus op floppy wordt vastgelegd en correct op papier komt.

Watermolenaarscursus

In het verslagjaar konden de voorbereidingen voor de watermolenaarscursus worden afgerond. De werkgroep³, waarin het bestuur, de lesstofcommissie, de examencommissie en de vier betrokken afdelingen vertegenwoordigd zijn, heeft in korte tijd kans gezien een geheel nieuwe cursus in te richten. Zoals bekend, bestaat de opleiding uit zeven modules die afgebakende lesstof behandelen. Het is de bedoeling dat de cursist na het doornemen van de lesstof zelfstandig opdrachten gaat uitvoeren, waarbij de instructeur een begeleidende functie heeft.

Het bestuur heeft de opzet van de cursus goedgekeurd, en aan DHM verzocht de examinering te willen verzorgen. Naar verwachting zal de cursus in 1997 van start kunnen gaan.

Vooruitlopend op de cursus heeft het bestuur vier instructeurs benoemd: de heren E. van Bussel (Noord-Brabant), J. Meessen (Limburg), J. Derkman (Overijssel) en K. de Jonge (Gelderland). Zij zullen beurtelings deel uit maken van de speciale examencommissie, die daarnaast uit twee leden van de huidige examencommissie bestaat (de heren J. Derkman en J. Derckx).

Tijdens de ledenvergadering op 5 april 1997 zal het bestuur de plannen voor de nieuwe cursus ter goedkeuring aan de leden voorleggen. Dan zullen tevens de wijzigingen die vanwege de watermolenaarscursus in de Statuten en het Huishoudelijk Reglement dienen te worden aangebracht, aan de orde komen. Hierna kan de opleiding officieel van start gaan. In Limburg is een van de instructeurs, de heer Meessen, overigens al aan het proefdraaien.

Friesland

Het in het jaarverslag over 1996 aangekondigde vervolg-overleg met de vier betrokken partijen (DHM, De Fryske Mole, Gild Fryske Mounders en het GVM) over de Friese kwestie heeft plaatsgevonden op 9 december te Zwolle. Uitgangspunt van het overleg waren de voorstellen en besluiten die door DHM en De Fryske Mole zijn geformuleerd op basis van de standpunten van de betrokken partijen (Gild Fryske Mounders, examencommissie en GVM) op de eerder geformuleerde uitgangspunten.

Helaas kon deze langlopende affaire, die sinds 1978 - met wisselende intensiteit - de nodige bestuurlijke aandacht heeft gevraagd, nog niet tot een einde komen. Tijdens de vergadering heeft het bestuur van het Gild Fryske Mounders te kennen gegeven enkele punten eerst aan de achterban voor te willen leggen.

Inmiddels is het afdelingsbestuur in overleg getreden met het bestuur van het Gild Fryske Mounders om te bezien hoe deze zaak tot een voor alle betrokken partijen bevredigende oplossing kan worden gebracht. Het bestuur hoopt dat het overleg, waarvan het resultaat zo tastbaar leek, op korte termijn kan worden afgerond.

Molencursus voor de Monumentenwacht

Voor de door het GVM georganiseerde molencursus voor de Monumentenwacht hebben zich aanvankelijk 15 monumentenwachters aangemeld. Maar op de eerste cursusdag, die op 8 december op de poldermolen te Maarssen werd gehouden, zag Gerrit Pouw zich geconfronteerd met een dertigtal aanwezigen... waaronder zich later ook enkele belangstellenden bleken te bevinden. In verband met de grote belangstelling zijn de cursisten in twee groepen verdeeld voor de tweede instructiedag op molen De Vriendschap te Veenendaal, die in januari 1997 heeft plaatsgevonden.

Ter afsluiting van de cursus zal een toets worden afgenomen. In overleg met de heer G.J. Luijendijk is voorgesteld om hier de heer L. Vellekoop en een gediplomeerd vrijwillig molenaar die tevens monumentenwachter is, bij de betrekken.

Vanwege de uitbreiding van de Monumentenwacht is het te verwachten, dat er nog een dergelijke cursus kan worden gegeven.

Biotoopprijs 1996

Op woensdag 18 december werd de 2de biotoopprijs uitgereikt aan de gemeente Domburg, voor de wijze waarop bij de inrichting van de omgeving van koren molen "Weltevreden" rekening is gehouden met de windvang van de molen. Na een gastvrije ontvangst met koffie en Zeeuwse bolussen hield voorzitter Dick Jan Braay een toespraak, waarin werd ingegaan op de doelstelling van het GVM en de aanleiding van de biotoopprijs. Vervolgens gaf Gerbrand de Vries een toelichting op de noodzaak van een goede molenbiotoop, en werd aangegeven welke ingrijpende maatregelen er genomen waren. Tot slot sprak de burgemeester van Domburg, de heer drs. H.W. Hietkamp, een dankwoord uit en volgde een wandeling naar de molen.

De prijs bestond ook dit jaar uit een lesbrief De Korenmolen voor de leerlingen van groep 7 en 8 van de plaatselijke basisschool De Golfslag. Daarnaast heeft de burgemeester een oorkonde in ontvangst genomen, die een plaats zal krijgen in het stadhuis van Veere⁴. Voorts is er toegezegd dat er nog een plaquette voor de molen wordt vervaardigd met tekst en uitleg over de molenbiotoop en de biotoopprijs.

Korenmolenaarscursus

De korenmolenaarscursus kon wegens een te

Burgemeester H.W. Hietkamp ontvangt de biotopprijs uit handen van D.J. Braay. Naast de oorkonde bestaat de prijs uit de lesbrief 'De korenmolen' voor de leerlingen van de basisschool 'De Golfslag'. (Foto: Oscar Huiskamp, de bedenker van de biotopprijs.)

geringe belangstelling voor het laatst in 1995 worden gehouden. Na de oproep in Van Haver tot Gort en de Gildebrief hebben zich 12 cursisten aangemeld, waarvan 8 personen de toets inmiddels met goed resultaat hebben afgelegd; zij zullen in het voorjaar van 1997 het praktijkgedeelte van de cursus gaan volgen bij een instructeur op de molen. Naast deze praktijklessen dienen de cursisten ook lessen te volgen, die door een gastdocent worden verzorgd. In dit gedeelte van de cursus is er aandacht voor diverse aspecten van het korenmolenaarsschap, zoals promotie, belastingen en graaninkoop.

Hoewel de korenmolenaarscursus een gezamenlijk initiatief van het AKG en het GVM betreft, hebben zich ditmaal alleen Gildeleden voor de cursus aangemeld.

Overleg met de RDMZ

Het voor 4 november geplande jaarlijks overleg met de directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de heer drs. A.L.L.M. Asselbergs, kon door omstandigheden op die datum geen doorgang vinden. Mede vanwege de feestdagen en de jaarwisseling moest de bijeenkomst worden uitgesteld tot 15 januari 1997. Er is gesproken over de meerjarenbegroting en de projectsubsidies, waarmee extra activiteiten kunnen worden bekostigd. Daarnaast zijn de uitgave van de 10de druk van het Nederlands Molenbestand en de kosten van de Basis cursus aan de orde gekomen.

Tijdens dit overleg heeft het bestuur de heer Asselbergs uitgenodigd voor de jubileum-ledenvergadering. Het leek ons goed U allen te laten delen in de

sympathie die het bestuur stevast ontmoet als we in 'Zeist' binnenkomen en worden begroet met: "Kijk, daar heb je de molenaars!" Terwijl je, omdat het vaak om geld gaat, eigenlijk zou verwachten: Kijk, daar heb je de bedelaars...

B.A. van Weel, secretaris

- 1 Gerard Barendse, Dick Jan Braay, Peter de Moes, Jan Spruit, Gerard Sturkenboom, Bert van Uffelen en Boudewijn van Weel
- 2 Bart Dooren, Jan Kurver, Peter de Moes, Gerrit Pouw en Jan van de Vlies
- 3 examencie: J. Derckx; afdelingen: J. Derkman, K. de Jonge, J. Meessen en E. van Bussel; lesstof: G. Pouw; bestuur: D.J. Braay en G. Sturkenboom; adviseur: H. Demoet
- 4 Als gevolg van de gemeentelijke herindeling is Domburg per 1 januari 1997 opgegaan in de gemeente Veere.

25 JAAR Gilde (4) BEROEPSMOLENAARS CONTRA VRIJWILLIGE MOLENAARS

Vanuit de plaatsen, waar de opleiding was begonnen - Loenen, Leiden en Zaandam - verspreidde het zich al snel naar elders. Overal bleken beroepsmolenaars bereid hun molenkennis aan nieuwelingen door te geven: Brabant (Land van Heusden en Altena), Noord-Holland (de Schermer), Limburg (Stramproy) en vooral Gelderland (Ede, Lunteren, Harreveld, Waardenburg).

Contact met het vakblad voor beroepsmolenaars, "De Molenaar", werd er vooralsnog niet gezocht. In "De Molenaar" verschenen er, vanaf 1971, wel regelmatig berichtjes over afgenomen examens en mededelingen over de plaatsen, waar praktijklessen werden gegeven.

Het doel van de opleiding tot vrijwillig molenaar was van het begin af in eerste instantie, dat de kandidaat in staat was een molen te laten draaien. [Een bestuurslid van het Gilde wilde ook een opleiding tot korenmolenaar opstarten. Zie daarover de volgende Gildebrieven.] Beheerste men die vaardigheid, dan kon men feitelijk al meteen poldermolens bemalen. Men was dan (aankomend) watermolenaar.

Maar om met een korenmolen behalve te draaien ook te malen, daarvoor kwam heel wat meer kijken dan het opdoen van een vluchtige theoretische kennis van het maalproces. Wilde men korenmolenaar worden, dan moest men praktische kennis opdoen bij een beroepsmolenaar.

De meeste beroepskorenmolenaars lazen het weekblad "De Molenaar". J.H. Rijnenberg was in de jaren '70 de hoofdredacteur. In juni 1971 presenteert het GvVM zich in dit blad. Onder de kop "Wat is en wil het GvVM?" wordt eerst nog eens dankbaar vastgesteld, dat de voortdurende teruggang van het aantal molens tot staan is gebracht, mede dankzij overheidssubsidies. Maar helaas konden steeds minder beroepsmolenaars hun beroep met windkracht uitoefenen. Ze gingen de één na de ander over op elektriciteit. Windkracht was al lang niet meer rendabel.

Maar ziedaar: Ineens blijken er mensen te bestaan, die molens willen laten malen (cursivering door de redactie) in hun vrije tijd. Dat is goed voor de molen en goed voor het landschap. De ondertekenaars beseffen echter terdege, dat de oude beroepsmolenaars wat wantrouwig zullen staan tegenover deze nieuwelingen. Maar, zo verzekeren ze, ze zullen er blij van geven hun molen naar behoren te kunnen bemalen. En daarbij gaat het niet om een zo groot mogelijke productie, maar om het draaiend houden van de molen en het verlevendigen van het landschap. Verder roepen ze de beroeps(koren)molenaars op, dat juist die de kunst van het malen zouden moeten doorgeven. De toekomst van de

vrijwillige molenaars ligt als het ware in hun handen. Willen de windmolens nog toekomst hebben, dan zullen juist de beroepsmolenaars hun kennis aan de vrijwilligers moeten doorgeven. Het stuk is ondertekend door de vereniging "De Hollandsche Molen" en door het "Gilde van Vrijwillige Molenaars" (15-6-'71).

Reactie

In eerste instantie verschijnen er geen reacties in "De Molenaar". Maar dat de beroepsmolenaars er behoorlijk huiverig tegenover stonden, blijkt wel uit een volgend artikel, weer ondertekend door DHM en het GvVM. In dat tweede artikel staat, dat veel beroepsmolenaars het er enerzijds wel mee eens zijn en er best plezier in hebben iets van hun vak door te geven, maar er anderzijds zo hun twijfels over hebben. Mensen, die de molen als romantisch weekendhuisje zien, terwijl het gevlucht soms wat rondsukkelt, wijst men resoluut af: "Aan zulke mensen het vak te leren, is zinloos", zo schrijven DHM en het GvVM eensgezind. "Slechts de echte enthousiastelingen, verenigd in het GvVM, zijn het vak waard. En", zo schrijft men, "er zijn al diverse leden, aan wie het malen kan worden toevertrouwd, nadat zij het examen van DHM hebben afgelegd en het getuigschrift hebben ontvangen" (De Molenaar, 6-7-'71).

Op dat artikel reageert "een windmolenaar" in de rubriek "Schrijvende lezers". Hij, korenmolenaar, valt over het woord "malen" en schrijft:

"Dat gaat mij wat te ver. Want iemand, die geleerd heeft met een molen te draaien, is daarom nog geen molenaar, of die molen nu graan maalt, gerst pelt of hout zaagt, enz. Het draaien met een molen is immers slechts een middel om het vak van molenaar uit te kunnen oefenen. Waarbij ik moet afzien van de watermolens, want het uitslaan van water lijkt me geen vak. (blijkbaar lezen weinig watermolenaars 'De Molenaar', anders hadden ze zich wel verdedigd! - red.)

De kwestie zou men kunnen vergelijken met het drijven van grote machines. Iemand, die een machinistenschool heeft doorlopen, is machinist. Maar de man, die niet veel meer kan dan de machine bedienen, is een machinedrijver of een motordrijver. Door dit verschil te maken, bewaart men afstand tussen een vakman en iemand, die een molen kan laten draaien, zonder daarbij het vak uit te oefenen." (De Molenaar, 20-7-'71)

Een collega beroepsmolenaar, W van R, valt hem bij:

"Volgens mij zit de fout hierin, dat het GvVM geen verschil maakt tussen malen en draaien. Ze noemen 'draaien' gewoonweg 'malen'. Dat zal leken niet opvallen, maar vakmensen zullen er aanstoot aan nemen. De bedoeling van het leren draaien met een windmolen is, dacht ik, om gerestaureerde molens te laten draaien, omdat een draaiende molen ons landschap zo verfraait en omdat het voor het behoud van de molen beter is. Alle waardering dus voor het Gilde, maar ze moeten zich geen molenaars noemen". (De Molenaar, 27-7-'71)

Een derde reactie, ondertekend met "een ouder-

Burgemeester H.W. Hietkamp ontvangt de biotoopprijs uit handen van D.J. Braay. Naast de oorkonde bestaat de prijs uit de lesbrief 'De korenmolen' voor de leerlingen van de basisschool 'De Golfslag'. (Foto: Oscar Huiskamp, de bedenker van de biotoopprijs.)

geringe belangstelling voor het laatst in 1995 worden gehouden. Na de oproep in Van Haver tot Gort en de Gildebrief hebben zich 12 cursisten aangemeld, waarvan 8 personen de toets inmiddels met goed resultaat hebben afgelegd; zij zullen in het voorjaar van 1997 het praktijkgedeelte van de cursus gaan volgen bij een instructeur op de molen. Naast deze praktijklessen dienen de cursisten ook lessen te volgen, die door een gastdocent worden verzorgd. In dit gedeelte van de cursus is er aandacht voor diverse aspecten van het korenmolenaarsschap, zoals promotie, belastingen en graaninkoop.

Hoewel de korenmolenaarscursus een gezamenlijk initiatief van het AKG en het GVM betreft, hebben zich ditmaal alleen Gildeleden voor de cursus aangemeld.

Overleg met de RDMZ

Het voor 4 november geplande jaarlijks overleg met de directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de heer drs. A.L.L.M. Asselbergs, kon door omstandigheden op die datum geen doorgang vinden. Mede vanwege de feestdagen en de jaarwisseling moest de bijeenkomst worden uitgesteld tot 15 januari 1997. Er is gesproken over de meerjarenbegroting en de projectsubsidies, waarmee extra activiteiten kunnen worden bekostigd. Daarnaast zijn de uitgave van de 10de druk van het Nederlands Molenbestand en de kosten van de Basis cursus aan de orde gekomen.

Tijdens dit overleg heeft het bestuur de heer Asselbergs uitgenodigd voor de jubileum-ledenvergadering. Het leek ons goed U allen te laten delen in de

sympathie die het bestuur stevast ontmoet als we in 'Zeist' binnenkomen en worden begroet met: "Kijk, daar heb je de molenaars!" Terwijl je, omdat het vaak om geld gaat, eigenlijk zou verwachten: Kijk, daar heb je de bedelaars...

B.A. van Weel, secretaris

- 1 Gerard Barendse, Dick Jan Braay, Peter de Moes, Jan Spruit, Gerard Sturkenboom, Bert van Uffelen en Boudewijn van Weel
- 2 Bart Dooren, Jan Kurver, Peter de Moes, Gerrit Pouw en Jan van de Vlies
- 3 examencie: J. Derckx; afdelingen: J. Derkman, K. de Jonge, J. Meessen en E. van Bussel; lesstof: G. Pouw; bestuur: D.J. Braay en G. Sturkenboom; adviseur: H. Demoet
- 4 Als gevolg van de gemeentelijke herindeling is Domburg per 1 januari 1997 opgegaan in de gemeente Veere.

wetse molenaar" (al die briefschrijvers waren kennelijk te bang om zich bekend te maken - red.), vindt, dat men zich tegenwoordig wel erg snel molenaar noemt. En hij vertelt, hoe het vroeger ging:

"In onze tijd was dat wel anders. Als men 3 of 4 jaren oud was, mocht je al mee naar de molen en als je dan zag, hoe de mulder op z'n klompjes de trap kwam aflopen, stond het klein beetje verstand stil, hoe dat kon, zo vlug, en niet wetende, dat je het later zelf, elke dag, jaren lang, tienduizend maal zou moeten doen met minstens dezelfde snelheid.

(Uit archieven van de arbeidsinspectie blijkt, dat dit snelle trap op, trap af op klompen lang niet zo romantisch is als het lijkt, want de rapporten vermelden tientallen gevallen van onder aan een molentrap gevonden molenaars, die bij hun val diverse kwetsuren hadden opgelopen)

Met onze 8 à 10 jaren hadden wij op de molen al een taak te vervullen, zoals zakken aansteken. Vooral op de licht passen. Ik hoor het nu nog in m'n oren, het "pst" of "bij" en als men dat niet snel doorhad, kwam er soms meer dan een waarschuwing.

Dan moest de natuur met al z'n nukken nog bestudeerd worden, want dat alleen al was een belangrijke factor. Je moest het eens wagen om te laat te waarschuwen, als er een bui in aantocht was, al had de mulder het dan zelf al lang gezien; of dat er gekruid moest worden, wind voor of achterin, en als er straf volgen moest, was het gewoonlijk wat anders dan een berisping.

Als er klanten kwamen met een paar zakken om te malen, moest men het niet wagen om onbeleefd te zijn, men moest het maar jong

leren. Zo was het ook met boodschappen doen. Als het slecht waaide, waardoor van deze of gene klant de zakken nog niet gemalen waren, dan moest men er heen, zodat de betreffende klant niet voor niets naar de molen kwam. Als men soms met een bui - vooral een standaard(molen) was daar zeer gevoelig voor - de molen moest vangen, dat was voor de mulder in spé een zwaar karwei. De mulder moest de steen schieten en het kleine jochie moest zeggen, waar hij lag, en dat miste wel eens, daar hij op die jeugdige leeftijd er te weinig begrip voor had. Een paar malen voorzeggende was niet altijd genoeg. Zo verging het ook met scherp van blauwe stenen, want voor kunststenen was de tijd nog niet rijp. Als er geëxperimenteerd moest worden, werden eerst de stenen bot afgemalen, zodat men weinig last had van het oude scherp. Dan werd wat witkalk gemaakt en de steen werd gewit om daarop langs een mal het nieuwe scherp te tekenen.

Dan kwam eerst de mulder aan bod met een scherpe bil om te maal- en vijlkanten. Als er dan wat gevijld en gemaalkant was, kwam junior aan bod. Bij het schijnsel van een snotneus (ouderwetse olielamp - red.) en een gebruikte bil van de mulder, mocht hij al bodemen (zoals dat heet) met de opdracht "voorzichtig te zijn" en vooral de maalkant niet te raken. Wat konden al gauw die kinderknien pijn doen, waar nog bij kwam, dat het intussen al laat geworden was en de slaap je soms overmande. Maar men werd ook ouder, al kwam bij mij de groei er nog niet uit en was ik erg jaloers op die boerenjochies van mijn leeftijd, die meestal al goed uit de kluiten gewassen waren en ik voor hen in kracht moest onderdoen.

JAMMER GENOEG BENT U NIET DE ENIGE MET BELANGSTELLING VOOR MONUMENTEN

Evenals u hebben ook houtworm, boktor en zwam een uitgesproken voorliefde voor ons nationaal monumentenbestand.

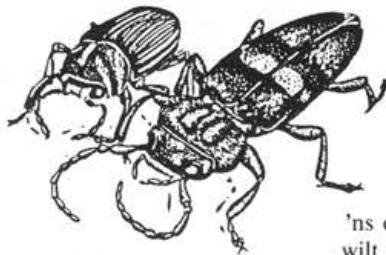
En waar uw belangstelling opbouwend is, gaan zij nogal afbrekend te werk.

Resultierend in schadeposten van miljoenen guldens. Voorkomen blijft daarom altijd goedkoper dan genezen.

Sterker nog: genezen is soms zelfs helemaal niet meer mogelijk.

Laat daarom een specialist van Rentokil bij u langs komen voor inspectie. De kosten van deze inspectie zijn nul komma nul, waar ook in Nederland.

Bovendien krijgt u meteen een serie

Links de houtworm, rechts de boktor. Samen veroorzaken ze voor miljoenen schade aan monumenten.

duidelijke tips over bescherming.

Vul de bon in en stuur 'm op. Ook als u eerst onze uitgebreide documentatie

'ns onder de loep wilt nemen.

RENTOKIL GRATIS INSPECTIE

- ☐ Wilt U mij bellen voor een gratis inspectie?
☐ Wilt u mij eerst documentatie zenden?

Naam: _____

Bedrijf: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

Telefoonnr.: _____

Opsturen aan rentokil, postbus 52, 2280 AB Rijswijk (Z.H.).
of bel gratis: 06-0226600

Maar om te zeilen, dat ook moest worden geleerd, had men niet veel kracht nodig, dat was vooral een handigheid. Dan komt de vang aan bod, maar daar mocht ik nog niet aankomen, althans niet alleen, dat was te gevaarlijk voor die houten roedjes. Echter komt tijd komt raad en de tijd, dat ik voor een halve dag alleen mocht malen, kwam ook en dat vervulde mij met trots. Alleen als ik moest ondersteunen (vang lichten), had ik een hulpje nodig, tenzij dat het vangtouw voor de steenzolder hing, dan nam ik het touw en sprong uit het venster en kon ik de vang zelf in de haak trekken.

Als ik alles zo nog eens de revue laat passeren, kan ik niet begrijpen hoe men tegenwoordig windmulders kan aanleren die na zes weken al een examen kunnen afleggen en dan nog slagen ook!

Hoe gaarne zou ik in contact komen met deze voor mij nieuwe leer". (De Molenaar, 3-8-71)

Nog een reactie van een oude beroepsmolenaar,

op 19-jarige leeftijd uitgezonden om, voor fl 2,50 per week + kost en inwoning het molenaarsvak te leren. Hij krijgt, met het staal van de bilhamer nog in de handen, een wat negatief gevoel bij het woord "vrijwillige molenaar". Spottend geeft hij een reeks alternatieve benamingen in overweging: weekend - sport - mooi weer - leegloop - toeristen- of showmolenaar. De gevoelige snaar was bij de beroepskorenmolenaars geraakt. Hôe gevoelig bleek later, want nog in januari 1972 weigert hoofdredacteur Rijnenberg van "De Molenaar" het Gilde inzage in zijn oude jaargangen, omdat hij nog steeds verbolgen was over de naam "vrijwillige molenaar". Maar de discussie verstomde. Vrijwillige molenaars zijn gebleven. Het vak korenmolenaar van vroeger zullen de meesten van ons nooit leren. Want je wordt het niet zo maar. Toch - en in gedachten laat ik een zeker aantal korenmolenaars van nu aan mijn oog voorbijtrekken - gaat het vak niet verloren!

Peter de Moes

DRAAIEN EN MALEN GAAT NIET ZO MAAR VOOR DE WIND!

Toespraak ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van het Gilde van Vrijwillige Molenaars door drs. A.L.L.M. Asselbergs, directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (zaterdag 5 april 1997 te Arnhem)

Nederland-Waterland, en analoog daaraan Nederland-Molenland!

Geen nieuwe gedachte, maar wel een die een nog breder draagvlak in de samenleving verdient dan zij nu al heeft. De molen is ons nationaal symbool, het 'Pandabeertje' van de Nederlandse architectuur zoals eens in de ANWB-Kampioen werd gezegd. Maar net zoals het bestaan van dit beertje bedreigd werd, was dit het geval met de molen, het logo van BV-Nederland. Als zodanig wereldwijd herkend en erkend.

Vanwege de vanzelfsprekendheid van het beeld van de molen in ons landschap juist dáárom waren we in ons land minder waakzaam.

De vooruitzichten waren begin deze eeuw voor de molens heel somber. Grote veranderingen in techniek en maatschappij betekenden het einde van het eeuwenlange molentijdperk in ons land. Ze sneuvelen bij bosjes. Beelden waar mensen generaties lang mee vertrouwd waren geweest, verdwenen ineens. Wat een schok moet dat voor velen zijn geweest. Dat valt een beetje te proeven in een boek van de Zaanse schrijver Cor Bruijn, waarin hij de laatste periode in het bestaan van een fictieve oliemolen beschrijft. 'De strijd om De Eenhoorn'.

Begin 1923 ontving het toenmalige Rijksbureau voor Monumentenzorg een brief van enkele voor-
aanstaande personen die zich zorgen maakten over de snelle teloorgang van onze molens en om medewerking vroegen bij een poging tot behoud.

Ik citeer:

"Het is niet te gewaagd reeds thans te zeggen dat onze oude paltromolens binnen afzienbaren tyd verdwenen zullen zijn, terwyl ook het aantal antieke standaardmolens zienderoogen vermindert. Wy zyn er van overtuigd, dat niet al deze kostbare molens te redden of te behouden zyn, doch wy stellen zóóveel belang in het behoud van althans enkele volledige exemplaren der verschillende types - en liefst in vol bedryf - dat wy ons gaarne met anderen, waarvan we weten, dat ook zy belang in dit vraagstuk stellen, willen verstaan om, zoo mogelyk in zake bescherming, tot een gemeen overleg en handelend optreden te geraken.

Wy houden ons overtuigd, dat ook U van het belang en de wenschelykheid van dit streven doordrongen zyt en hopen van U te mogen vernemen, dat wy in dezen, op Uwe onmisbaren steun en medewerking kunnen rekenen".

De toenmalige onderdirecteur schreef daarop het volgende antwoord:

"Ten antwoord op uw brief deel ik U mede wel in het door u beoogde comité zitting te willen nemen, mits het niet in de bedoeling ligt buiten dienst gestelde windmolens als curiosa te handhaven".

Buitendienst gestelde molens niet als curiosa te handhaven. Maar wat dan wel?

We zijn een mensenleven verder en het vervolg is ons nu bekend. De vereniging De Hollandsche Molen werd in 1923 opgericht en daarmee was de strijd om het molenbehoud daadwerkelijk begonnen. Het gaat te ver daar nu verder op in te gaan, maar één ding moet gezegd: zonder dit moedige initiatief van die mannen van het eerste uur hadden we de laatste molens nu waarschijnlijk met een lan-taartje moeten zoeken.

Inmiddels, kan gesteld worden dat het molenbe-houd in de samenleving weerklank heeft gevonden, sterker nog, een beduidend draagvlak heeft gekre-gen. Maar behoud alleen is bij molens niet voldoende. De molen is een machine, een werktuig, zodat optimaal behoud betekent dat ze in beweging, in leven moeten worden gehouden. Zoals de oude stoomlocomotief duizenden op de been brengt als hij, in plaats van uitgedoofd in het museum te staan, bemand met vrijwilligers in al zijn schoonheid snuffend en puffend, met een lang fluitsignaal over de baan raast.

Molens moeten draaien want daarvoor zijn ze gebouwd. Ook dat besef is oud. In de jaren vóór de oorlog was speerpunt de vraag hoe molens rendabel in bedrijf te houden. Uiteindelijk bleek dat doel niet te bereiken.

Dat molens moeten draaien, is een besef dat ook bij de rijksoverheid al lang aanwezig is. Een belang-rijk man in deze was Bicker Caarten, medeoprichter van De Hollandsche Molen. Kort na de oorlog in

dienst gekomen bij de RDMZ als hoofd algemene zaken, en achter de schermen aldaar van grote invloed op het toenmalige rijksbeleid t.a.v. het molenbehoud. Een man die zijn betrokkenheid bij het molenbehoud mede heeft vormgegeven in een reeks belangrijke publicaties waarvan U zeker wel op de hoogte bent. Het hoeft dus niet te verbazen dat de eerste onderhoudsregeling in monumenten-land nu juist de molens betrof. Sterker nog: uitsluitend werkende molens. Dat was in 1961, een jaar waarin het aantal nog werkende molens naar schatting lag op 1/3 van het toenmalige bestand. Niet lang daarna werd de regeling uiteindelijk ook uitgebreid tot de niet werkende molens. Want steeds en onafwendbaar meer kwamen de molens tot stilstand. Toch was er ook al een andere ontwikkeling te bespeuren: molens die draaien, niet primair om economische redenen, maar om het draaien zelf. In de Zaanstreek was zo in de jaren '50 een constructie bedacht om de oliemolen 'De Zoeker' als ambachtelijk, werkend bedrijf weer te laten gloriëren. Door eendrachtige samenwerking, in de vorm van het Olieslagerscontract, kwam een in economisch en technisch opzicht beschermd 'fossiel', een vertegenwoordiger van een voorbij tijd, weer tot leven, en dat tot op de dag van vandaag. In de Zaanstreek had vereniging De Zaanse Molen, ere wie ere toekomt, toen al maaiplougen van vrijwilligers die uit liefhebberij met inmiddels buiten bedrijf gekomen molens draaiden. Om te beginnen: molen Het Pink, gerestaureerd in 1939 en daarna bema-len door vrijwilligers.

Maar ik heb begrepen dat aan de Zaan ook het allereerste begin van uw Gilde ligt. Daar, op de dag van het 40-jarig jubileum van De Zaanse Molen, werd op de draaiende Poelenburg het initiatief genomen dat enkele jaren later in de oprichting van uw Gilde resulteerde.

De molens vormen maar een klein deel van het totale monumentenbestand in ons land. Zo'n 1.100 van de ruim 44.000 objecten waarvan de samenleving gesteld heeft dat die behouden moeten blijven. Maar de molens behoren wel tot de bijzondere categorieën zoals de RDMZ in haar jaarboeken ook gedurende lange jaren heeft laten blijken, en dat tot op de dag van vandaag. De molens behoren, door hun aard, verschijningsvorm, en beperkte gebruiksmogelijkheden ook tot de meest kwetsbare monumenten, zoals Marga Klompé, destijds minister van CRM eens nadrukkelijk heeft gesteld. Daarom is ons aller zorg voor de kwetsbare molen zo absoluut noodzakelijk.

Nu uw Gilde.

U hebt, zij het wat laat, maar dat was onvermijde-lijk, het antwoord gegeven dat de onderdirecteur van het Rijksbureau, de voorganger van de huidige Rijksdienst, in 1923 zo gaarne had gehoord. Hij wilde molens niet als curiosa behouden zien. Uw initiatief heeft voorkomen dat molens curiosa zijn geworden. Sterker nog, de door uw inzet weer draaiende molens zijn thans als curieuze monumen-ten weer te 'beleven'. Begin en eind van de keten

Molenstenen

**Zowel met zachte uitslag
als massieve, kunnen wij u
naar keuze leveren.**

Onze maalstenen worden vakkundig afgewerkt, vooral het scherpen en het goed onder de rij brengen.

Ook voor nieuwe Duitse blauwe ste-nen, kunst- en sierstenen kunnen wij u van dienst zijn.

Voor verdere inlichtingen graag bereid.

Voorheen **A.H. Kees** uit Leende.

H.J.A. van Vugt

Molensteenfabriek

Zomereik 10, 5682 HH Best

Telefoon 0499-395454

waren vroeger te overzien, nu voor velen niet meer. De weer malende korenmolen laat zien hoe de mens vroeger aan zijn dagelijks brood kwam. De weer malende poldermolen laat zien hoe zo'n 600 jaar lang het lage deel van ons land droog werd gehouden.

De molen ligt aan de basis van onze Nederlandse samenleving. Zonder de poldermolen had de lage helft van ons land niet meer bestaan. De Waddenzee zou zich tot aan de Utrechtse Heuvelrug hebben uitgestrekt: Amersfoort aan Zee.

De molen is een typisch gemeenschapsmonument die de zorg van de samenleving volop waard is. Stilstaande molens raken binnen het maatschappelijk bewustzijn in de vergetelheid, worden op den duur als een last ervaren. Draaiende molens daarentegen vragen tot kilometers in de omtrek ieders aandacht, trekken als een magneet mensen naar zich toe en 'verkopten' zichzelf aan het publiek. De draaiende molen creëert zijn eigen maatschappelijk draagvlak en bewerkt in zekere zin daarmee zijn eigen instandhouding. Als directeur van de RDMZ wil ik tot uitdrukking brengen hoe groot belang ik hecht aan uw activiteiten.

Bicker Caarten schreef net na de oorlog het boek 'De molen in ons volksleven'. Hij had daarin veel opgetekend dat toen al verleden tijd was geworden. Gewoonten en gebruiken die met de molens en het werken ermee verweven waren, zijn zo deels vastgelegd. Dat gebeurde bij wijze van spreken om 5 vóór 12, toen de laatste generatie molenaars bezig was te verdwijnen. En in die laatste resterende minuten is het initiatief voor het Gilde geboren.

Via de malende en draaiende molen wordt overdracht van een, ook in onze moedertaal, diepgewortelde cultuur mogelijk gemaakt. Het mooiste bewijs daarvan is de instelling van de Nationale Molendag in 1973, een dag waarop door inzet van vele vrijwilligers 2/3 deel van ons molenbestand draaiende is te zien. Dat geeft bij voldoende wind en water een uniek beeld dat alleen in vroeger tijd zo gewoon was. Honderdduizenden die op dat moment meedoen aan de Landelijke Fietsdag, kunnen daarvan genieten. Toen het fenomeen 'nationale ...dag' nog nauwelijks bestond, had het Gilde daarmee als eerste laten zien dat zij in het cultuuroverheids voorop liep, want vele van soortgelijke dagen zijn nadien nog ingesteld.

Het kleine groepje vrijwilligers van het eerste uur is sedert de officiële oprichting in 1972 uitgegroeid tot ca. 1600 leden. Dat is een armee van bijna 3 bataljons om in legertermen te spreken, een strijdmacht waarmee een goede strijd gestreden kan worden. En U heeft in 25 jaar vele overwinningen geboekt.

U hebt ook mee dat uw Gilde uit vrijwilligers bestaat: Dát zijn de meest volhardende strijders: Mensen met hart voor de zaak! Hun 'belangeloze inzet' mag dan ook zeker op sympathie en steun rekenen vanuit samenleving en overheid. Als vertegenwoordiger van de overheid vind U mij dan ook aan uw zijde.

Uw inzet bij onderhoud, restauratie, sponsorwerving etc. levert een niet geringe bijdrage in natura op ten gunste van de instandhouding. Het valt moeilijk te becijferen, maar het zou mij niet verbazen als dat landelijk gezien wellicht meer zou kunnen zijn dan de rijksbijdrage voor molenonderhoud, die nu ongeveer 1 miljoen op jaarbasis bedraagt.

Door veel te malen 'sleept' U via de provinciale draaipremieregelingen ook nog bedragen in de wacht die weer hun weg richting molen vinden. Het is in mijn ogen belangrijk om het lokale draagvlak dat U als molenaar ter plaatse heeft, uit te bouwen. Sinds 1961 streeft de Rijksdienst ernaar om ontheemde molens te doen overgaan in gemeentehanden. Veel gemeenten hebben daar positief op gereageerd en dat is de reden dat op dit ogenblik 1/3 deel van het molenbestand gemeentelijk eigendom is. En de algemene ervaring is dat vele gemeenten als eigenaar goed voor hun molen zorgen. Dat lokale draagvlak is niet alleen van belang om de molen fysiek in stand te houden, maar ook om de biotoopproblematiek op de juiste wijze te kunnen aanpakken. Iedere molen zou ter plekke eigenlijk een ondersteunende kring 'Vrienden van ...' moeten hebben. Die gedachte laat ik graag bij U achter.

De molen is echter meer dan een cultuurmonument. Dat heeft de geschiedenis duidelijk aangevoeld. Het blijft ook nog altijd een maalwerktuig dat als reserve kan inspringen als eigentijdse voorzieningen het een keer laten afweten. Algemeen gesteld: in feite is iedere bedrijfsvaardige molen een soort 'BWO-molen'. Ook dat is een aspect om bij het molenbehoud niet uit het oog te verliezen.

Malen om den brode?

- * baktarwe / bakrogge
- * meel, bloem en mixen
- * *Natuurgraan*
 - kleinverpakking
- * levering door heel Nederland
- * advisering

**MOLEN
DE HOOP—
WERVERSHOOF**

Zijdwerk 15 · 1693 NZ Wervershoof
telefoon 0228-582720 · fax 0228-581314
Wij produceren onder H.A.C.C.P.

Feit is in ieder geval dat door de inzet van uw Gilde molens levende werktuigen zijn gebleven. Dat was maar net op het nippertje, getuige de uitspraak van een Schiedams jongetje rond 1975 dat blijkbaar nog nooit een Schiedamse molen had zien draaien en toen dat op een dag wel gebeurde verzuchtte: "Ik wist niet dat die dingen draaien konden". Toch is het met de Schiedamse molens nog goed gekomen: een groep vrijwilligers waarvan er enkelen professioneel actief zijn, hebben daar hun zegenrijk werk verricht. Vogels van diverse pluimage om het zo maar eens te zeggen zijn in de jaren '70 en '80 in enkele gevallen weer beroeps(koren)molenaar geworden. Dat was toch heel lang niet te verwachten.

Het cultuurbeleid in dit land heeft ertoe geleid dat zo'n 1.100 wind- en watermolens in stand worden gehouden. Wet- en regelgeving liggen daaraan ten grondslag en belangrijke bedragen aan belastinggeld worden hiervoor beschikbaar gesteld. De oplettende toeschouwer kan het niet ontgaan zijn dat de rijksdienst al sinds 1961 extra aandacht aan de molens heeft besteed: Al was het alleen vanuit het gegeven dat molens bedrijfsvaardig moeten worden gerestaureerd. Hoewel daarmee een basis is gelegd, draaien de molens daardoor nog niet automatisch. In die leemte heeft U als Gilde voorzien en daarmee een meerwaarde toegevoegd aan de wettelijke instandhouding. Het is daarvoor dat ik U nadrukkelijk wil bedanken. Ik wens U toe dat het 'heilig' vuur nog lang bij U brandend zal blijven. In het belang van de molens en tot plezier van veel mensen.

drs. A.L.L.M. Asselbergs, directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg

JACOB KAAL OVER SPIJL- EN SPIEBOUTEN (1)

EN OVER EEN DOOR HEM GESCHREVEN BOEKJE

In Gildebrief 97/1 vraagt de heer Den Besten op blz. 16 opheldering over de **spijlbout**, die eigenlijk **spiebout** heet, maar op z'n Zaanse wordt uitgesproken als **spailbout**.

Voor versteviging van de **houten** askop werden **spijlbanden** gebruikt, van vierkant ijzer. Vier spijlbanden vormden tezamen een **strop**. Onder aan de koningsspil zit precies zo'n constructie, uiteraard kleiner. Deze heet **schinkel** en bestaat uit vier **schinkelbanden**. De namen **scheerbouten** en **knuppelstroppen** worden in de Zaanstreek niet gehanteerd.

Verder maak ik U attent op het boekje, dat ik heb geschreven over:

- sinds mijn jeugd verdwenen Zaanse molens
- 40 jaren in en om De Zoeker

- de verplaatsing van De Zoeker
- het "olieslaan".

Het formaat is A4 en het is voorzien van 43 foto's en tekeningen, die de tekst verduidelijken. De prijs ervan is f 12,50 en het is verkrijgbaar (zolang de voorraad strekt) bij:

Sytske Wijnsma, Pinksterbloemweg 7, Zaandam, tel. 020-5243907 (alleen op werkdagen).

Jacob Kaal

SCHEER, SPIE, SPIJ, SPIJL, WAT MOET HET NU ZIJN? (2)

In de vorige Gildebrief (97/1) kwam in een artikel van J. den Besten het veelvuldig in de molenbouw gebruikte wigvormige stukje metaal ter sprake, waarmee diverse bevestigingen worden gemaakt.

Den Besten had het daar over een **scheerbout** ter verzwaring van de vangbalk. In de basiscursus wordt hiervoor de naam **spijl** of **spie** gebruikt, dus ook **spijl-** of **spiebout**. Zeer terecht vroeg Den Besten zich af, wat nu juist is, aangezien de laatste benamingen hem onbekend waren.

Bij zulke twijfelgevallen duiken we stevast in de diverse woordenboeken om een oplossing te vinden. We beginnen dan in de bibliotheek om te kijken in het Groot Woordenboek der Nederlandse Taal, een set boeken, die ongeveer twee en een halve meter boekenplank beslaat. Tot onze verbazing komt het woord **scheer** in dit woordenboek niet voor. Wel vinden we **scheer** als trefwoord met als verklaring, dat dit een verbastering is van het woord "Skäre", een eilandtype voor de kusten van Noorwegen en Zweden.

Wel vinden we **spie**, **spij** en **spijl**. En ook vinden we zowel **spie-**, **spij-** als **spijlbout** als aanduiding voor het betreffende onderdeel met een verklaring van de toepassing ervan. Maar ook vinden we **spie-**, **spij-** en **spijlband**.

Het woord **spij** was voor ons ook nieuw, maar achteraf blijkt het veelvuldig te worden gebruikt door Storm Buysing, een genie-officier, die t.b.v. de KMA te Breda in 1854 een boek schreef over waterstaatswerken. In dat boek komen ook molens uitgebreid aan de orde. Tot zover het grootste woordenboek, dat ons land kent.

Kijken we in de dikke Van Dale, dan vinden we wel het woord **scheer**, maar niet het woord **spij**. De in de basiscursus gebruikte woorden **spie** en **spijl** zijn dus in ieder geval goed en we vermoeden, dat het woord **scheer** een sterk lokaal gebruikte aanduiding was, die in de loop der tijd meer algemeen is geworden en daarmee is doorgedrongen in de nieuwste woordenboeken. Zoals zo vaak ligt de waarheid ook hier weer in het midden en is onze kennis over molens weer iets verbreed.

Gerrit Pouw

25 JAAR GILDE (5)

De examens

Voordat het Gilde officieel werd opgericht, werd er al geëxamineerd (zie vorige Gildebrief). Vanaf het allereerste examen in februari 1970 t/m 1996 zijn er ruim 300 examens afgenomen. Op al die examendagen werden er in totaal 1273 kandidaten

getoetst, van wie er 922 slaagden (72,6%). 351 kandidaten (27,4%) zakten. De meeste gezakten deden herexamen en slaagden alsnog. Sommigen deden driemaal examens. Enkelingen lieten zich nooit meer zien.....

TABEL I

Jaar	GR.	FR.	DR.	OV.	GLD	UTR	N-H.	Z-H.	ZLD	N-B.	LMB.	NED.		
	☺ ☺	☺ ☺	☺ ☺	☺ ☺	☺ ☺	☺ ☺	☺ ☺	☺ ☺	☺ ☺	☺ ☺	☺ ☺	☺ ☺	☺ ☺	☺ ☺
1970						2 1	5 3	5				12 4	12 4	
1971	1	1			7		5 5	2		3		15 9	27 13	
1972				1	15 3	2 3	7 2	1	1 5 2	1		31 12	58 25	
1973	4 2	2	1	2 1	17 3	1 2	9 5	7 3		3	1	47 16	105 41	
1974		6 3			11 6	3	2 2	6 6	1			29 21	134 62	
1975	6 1	7 3	1	4 4	11	4	12 2	5 2	1	5	3	59 12	193 74	
1976	12 5	4	3 1	5 2	8	1		2				33 10	226 84	
1977	3 1	2 1	1	4 1	6 2	2	5	4	2 1	1		30 6	256 90	
1978	5 5	4 1		1 2	8 8	1 1	2 2	9 6	1 1	2 5	2 1	35 32	291 122	
1979	7 4		2 4	4 2	10 3	2	2	4 2		1 2	2	34 17	325 139	
1980	4 3		1 1	2	6 1	2	12 2	12 1	1 1	4 4		44 13	369 152	
1981	5 2	1	1 1	2 3	9 5	3 1	3	3 1		11 2	2 1	40 16	409 168	
1982	6 3		1 1	2	12 4	3	2	6 2	1 7	1		39 12	448 180	
1983	5 3	2 3		2 2	11 2	5	5	8	1 3	1 2	3	44 14	492 194	
1984	12 5	1	1	5 2	2 3	1	5 1	6 2	3	2		38 13	530 207	
1985	7 3	2	2 1	8 4	8 1	3 2	4 2	9 1		3 2		46 16	576 223	
1986	8 1	2 1	2	4 6	8 2	3 1	3	11 4	1	4 2		46 17	622 240	
1987	3 3	1	3	4 1	5 5	2	3 1	8 2	2 2	5 6		2)36 20	658 260	
1988	4 3	1	3	3	2 4		1 1	6 3	1	1	1	23 11	681 271	
1989	4 4			4 5	2 1	2	4 3	6 1	1	6 5		29 19	710 290	
1990	6 3	2 1		4	6 5	2	3	4		3 1		30 10	740 300	
1991	2 1		2	1 2	4 1	1	4 2	7 3	2	4 2		3)27 11	767 311	
1992	6 4	6 1	1	3 1	5 1	1	4	4 2		3	2 1	4)35 10	802 321	
1993	9 2		2 1	2 3	2	5	3 1	4	1	1		29 7	831 328	
1994	4 1	1		2 1	4 1	3	5	4 1		3	4 1	5)30 5	861 333	
1995	4 2	2 1	1	1	2	3	2 1	7 2	5	1 3		28 9	889 342	
1996	1 2	2		5 4	4 1		3 1	6		3 1		24 9	913 351	
	128 63	46 15	31 10	75 50	185 62	57 11	115 36	154 46	22	88 1	42 19	8 913	351	↓

- 1) excl. de vrijwillige molenaars van het Gild Fryske Mounders Geslaagde Duitsers 8
 2) excl. 4 Duitsers Geslaagde Belgen 1
 3) excl. 3 Duitsers Totaal aantal gediplomeerden 922
 4) excl. 1 Belg
 5) excl. 1 Duitser
 ☺) geslaagd
 ☹) gezakt

Tabel I geeft een compleet overzicht van alle jaren en alle provincies. Voor elke provincie gelden twee kolommen - de eerste kolom geeft het aantal geslaagden, de tweede het aantal gezakten. In de kolommen onder het hoofd "NED." staan voor ieder jaar het aantal geslaagden resp. het aantal gezak-

ten. In de beide laatste kolommen staan de totalen (gecumuleerd) na elk jaar. De onderste regel geeft het totale aantal geslaagden en gezakten per provincie. Zoek Uw favoriete provincie en trek Uw conclusie!

Vermeldenswaardig is, dat de provincie met de meeste molens (Zuid-Holland) niet de meeste gediplomeerden heeft. Wat dat betreft is Gelderland de absolute winnaar, met 185 gediplomeerden. En veel meer geslaagden dan molens. De opleiding in Gelderland is vanaf 't begin goed aangepakt. Al vanaf 1971 verzorgden beroepsmolenaars in Lunteren, Ede en Harreveld de opleiding. Vandaar het hoge aantal kandidaten in het begin der zeventiger jaren.

Groningen zat altijd ruim in de kandidaten, maar vertoont ook een flink aantal afgewezenen. In Overijssel is het percentage gezakten het hoogst.

Noord-Brabant	116	81	58
Limburg	38	19	14
Nederland	1035	913	522

In tabel II staan per provincie naast het aantal molens, het aantal gediplomeerden en het aantal door vrijwillige molenaars bemande molens. We zien daaruit direct, dat nog lang niet alle molens zijn bemand. Verder kunnen we voorzichtig concluderen, dat, landelijk gezien, iets meer dan de helft van de gediplomeerden nog actief is. In provincies als Overijssel en Gelderland is het verloop groter. Als we deze tabel uitzetten in een staafdiagram, ontstaat het volgende plaatje: (zie figuur 1)

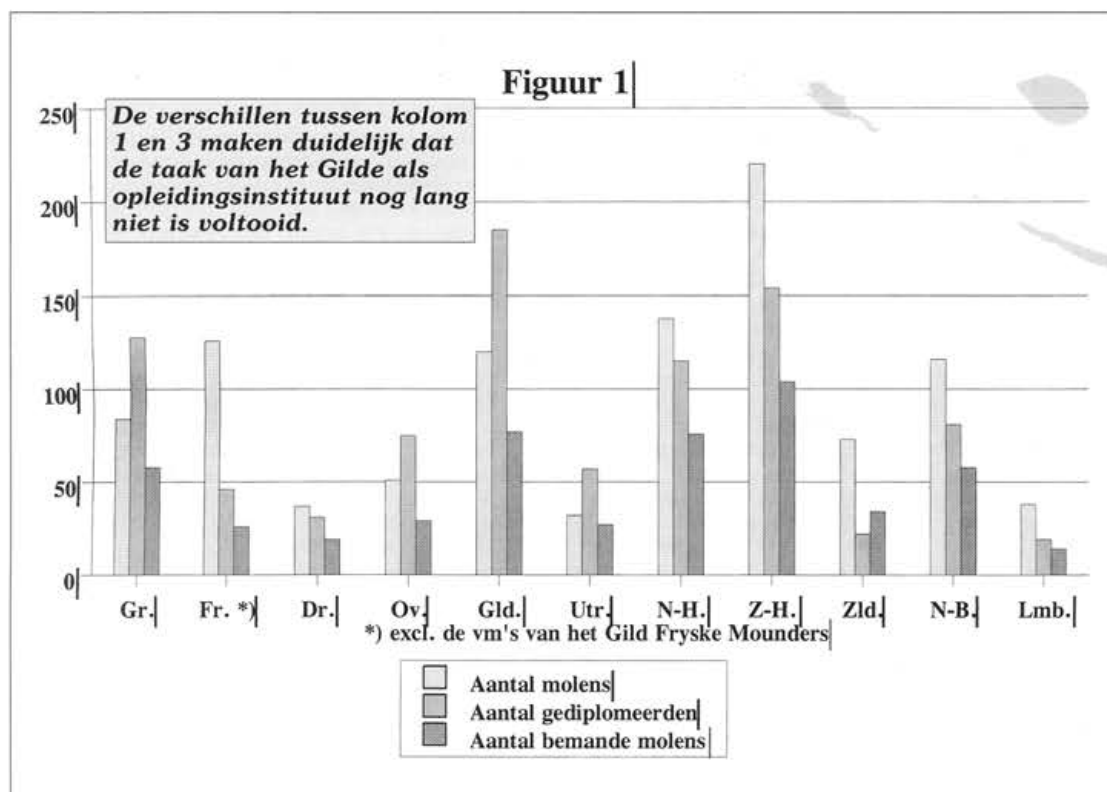
TABEL II

Provincie	Aantal molens	Aantal gediplomeerden	Aantal door vm's bemande molens
Groningen	84	128	58
Friesland	126	46	26
(excl. de vm's van het Gild Fryske Mounders)			
Drente	37	31	19
Overijssel	51	75	29
Gelderland	120	185	77
Utrecht	32	57	27
Noord-Holland	138	115	76
Zuid-Holland	220	154	104
Zeeland	73	22	34

In het staafdiagram zien we in één oogopslag, welke provincies meer gediplomeerden bezitten dan molens: Groningen, Overijssel, Gelderland en Utrecht. Maar we zien eveneens het omgekeerde, nl. de provincies, waarin er meer molens zijn dan gediplomeerden: Friesland, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

Verder zien we, dat nog in geen enkele provincie **alle** molens bemand zijn door vrijwillige molenaars. De verschillen tussen de kolommen 1 en 3 maken duidelijk, dat de taak van het Gilde als opleidingsinstituut nog lang niet is voltooid.

In Zeeland is iets eigenaardigs aan de hand. Daar overtreft het aantal bemande molens het aantal

gediplomeerden: 34 bemande molens tegen 22 gediplomeerden. Er zijn in Zeeland blijkbaar vrijwilligers, die meer dan één molen bemannen, maar er zijn daar bovendien nog beroepsmolenaars werkzaam.

TABEL III

Provincie Volle periode 1970-1996 Laatste 10 jaar 1987-1996

	Aantal kand.	Aantal gesl.	Perc.	Aantal kand.	Aantal gesl.	Perc.
Groningen	191	128	67%	68	43	63%
Friesland	61	46	75%	18	15	83%
Drente	41	31	76%	13	12	92%
Overijssel	125	75	60%	46	29	63%
Gelderland	247	185	75%	55	36	65%
Utrecht	68	57	84%	19	19	100%
Noord- Holland	151	115	76%	42	32	76%
Zuid- Holland	200	154	77%	70	56	80%
Zeeland	30	22	73%	14	12	86%
Noord- Brabant	123	81	66%	48	30	63%
Limburg	27	19	70%	9	7	78%
Neder- land*)	1264	913	72%	402	291	72%

*) excl. buitenlanders

In tabel III tenslotte, vinden we het slagingspercentage, links over de volle periode en rechts over de laatste 10 jaar. Daarin zien we, dat het slagingspercentage landelijk gezien gelijk bleef. Maar we zien, dat de provincies Groningen, Gelderland en Noord-Brabant de laatste jaren wat minder scoorden. Andere provincies daarentegen deden het de laatste 10 jaar procentgewijs beter. De "beste" provincie is Utrecht. Over de volle periode is daar het slagingspercentage 84%. In de laatste 10 jaar is er geen Utrechter meer gezakt! Hulde.

de examenrapporten

Van februari 1970 tot augustus 1975 werden er complete examenrapporten gemaakt van de verichtingen der kandidaten. Het eerste jaar verzorgde A.J. de Koning de rapporten. Later maakte Evert Smit ze op grond van aantekeningen van mevrouw Muysken, de secretaresse.

Uit de rapporten blijkt, dat "alles" kon worden gevraagd. Hoe sneller de kandidaat antwoordt, des te meer de examinatoren kunnen vragen. En dat is gunstig voor de kandidaat. De nadruk werd en wordt gelegd op de *normale* praktijk en theorie. Gewone zaken als: zeilvoeringen, voorleggen, klampen, zwichten, bijleggen, knopen leggen, steekborden inzetten en uithalen, kruien, vangen, moet men foutloos kunnen uitvoeren. Een kwestie van vaak doen dus. Andere normale praktijkvragen gaan over: het bestrijden van zeilslag, de staart, het scheprad, het gevlucht, de maalzolder, de steenzolder, de kap of het bovenhuis en het weer. Deze moet men vlot kunnen beantwoorden. Komen de antwoorden snel, dan kunnen er meer vragen worden gesteld. Bijvoorbeeld over andere typen

molens. Theorievragen gaan over de constructie van een achtkant, een wip of een standerdmolen.

Uit deze - inmiddels twintig jaar oude - rapporten blijkt, dat kandidaten vaak niet wisten, dat:

- een inzakkende staart weer uitgezet wordt door het verzetten van de lange schoren
- de oorzaak van een verzakkende staart de lange spruit is, die naar *boven* doorbuigt
- men zeilslag *met de ogen en niet met de oren* constateert

- de looper op de bolspil rust en niet aan de steenspil hangt

- bij windtoename de afstand tussen looper en ligger *kleiner* moet worden gemaakt

- het kruirad van een binnenkruier *vóór* in de kap zit

- het fout is de vangbalk te verstellen door het inkorten van de binnenvangketting

- de molen met twee volle zeilen sneller draait dan met vier halve

- er twee gevallen zijn, waarbij men krimpnd moet kruien:

a. bij zeilslag

b. wanneer het wiekenkruis met vier lege enden nog te snel draait

- een scheprad principieel anders van vorm is dan een waterrad

Verder kende meer dan de helft van de toenmalige kandidaten (vooral die uit de waterarme gebieden) de mastworp niet.

Het is zeer verleidelijk om uit de school van de oude examenrapporten te klappen. Een paar avonden leesplezier leverden de volgende citaten op (leden in opleiding kunnen er wat van leren!):

praktijk

- "Toen de laatste kandidaat moest beginnen en de molen nog op het zuid-oosten stond te draaien, waren er donderslagen te horen. Zodoende kreeg hij een unieke kans om een nummertje snelklampen weg te geven. Hij bracht het er prima af en legde zelfs nog mastworpen, terwijl de vang voor het volgende end al was gelicht."

- "Hoewel de kandidaat wekenlang had geoefend in vangen en klampen, gaf het examen hiervan weinig resultaat te zien. Vangen bij een tevoren opgegeven end was voor hem onmogelijk."

- "De molen liep ca. 70 enden, maar de kandidaat zag kans de molen onder hevig gekraak na twee enden te stoppen. Deze vangproef was voor de examencommissie aanleiding de kandidaat af te wijzen."

- "Bij 't klampen bood één der examinatoren de helpende hand, anders zou 't zeil de lucht ingevlogen zijn."

- "De kandidaat deed alles zo snel, dat de examencommissie hem moeilijker kon bijhouden dan hij de examencommissie. Er kon hem een maximaal aantal vragen worden gesteld."

- "In alles was de kandidaat zeer traag. Examinator Van Vliet wees erop, dat een molen met zo'n trage molenaar "verloren" is, als er een gevaarlijke bui aankomt."

- "De kandidaat maakte de kapitale fout de pal in te doen, terwijl de molen terugliep!"

- "De kandidaat had hoogtevrees en legde alleen de onderste vestelingen vast."

- "Bij de laatste vangpoging stond hij veel te veel naar links, zodat de vangbalk werd gehinderd door de vangklamp. In wanhoop liet hij het vangtouw los en liep weg. Mallisse greep zo snel hij kon in en lichtte de vang nog iets, vlak voordat 't gevlucht stopte: Het zat er nog aan!!!"

- "De kandidaat had zijn ongeschiktheid zonneklaar gedemonstreerd. Van verder examineren werd afgezien, hetgeen één der aanwezigen deed opmerken: "In het zakken is hij ruimschoots geslaagd."

- "Kandidaat moest een eindje kruien, hetgeen moeilijk verliep, omdat de keerketting nog vast zat."

- "Op de vraag, of de molen nog goed op de wind stond, trok de kandidaat, staande bij het gevlucht, z'n zakdoek om die al wapperend de windrichting te laten aangeven..... Blijf daar als examencommissie maar eens een ernstig gezicht bij houden!"

- "Kandidaat was tijdens het praktijkexamen enige tijd zoek, omdat hij de vertrektijd van de bus wilde controleren....."

- ".....dat de voorste ezel naar voren knaait, als de vangbalk door het zakken er in vastloopt, was voor de kandidaat een blijde verrassing, want opeens werd hem duidelijk, waarom op z'n "eigen" molen de vang steeds vastliep."

- "In plaats van het aan vangtouw trok de kandidaat aan het stuurtouw van het kammenluiwerk. Gevolg: een hevig gebonk en geratel van het varkenswiel in het bovenwiel! Geschrokken liet hij het stuurtouw weer los, waarna de rust weerkeerde."

theorie

- ".....had hij het steeds over een kalfspil i.p.v. over een spilkalf. De dammen tussen de kammen noemde hij "walletjes". Maar verder ging alles goed."

- ".....antwoordde hij met een oneindige brij van woorden. Zelfs wanneer de commissie zei, dat het goed was, praatte hij door en hoorde zodoende de volgende vraag niet."

- "De vangtrommel was hem wel enigszins bekend, maar de unster bracht hem geheel van slag."

- ".....maakte een hoogst arrogante indruk en bezigde allerlei "deftige" termen. Een achtkant was een "verticale constructie", een spoorwiel een "horizontale draaischijf" en de neiging tot ruimend kruien noemde hij "giroscopie". Allemaal fout. Hij gebruikte nauwelijks één goede molenterm. Van het zakken van de vangbalk en het zakken van de bovenas had hij nog nooit gehoord. Een overtuigde zakker!"

- ".....waar zelfs de burgemeester blijk gaf van grote belangstelling en bij het examineren meeging tot boven in de kap. Bij de vraag aan de kandidaat, of hij de burgemeester kende, ontstond verwarring en hilariteit."

- "De kennis over het scheprad was minimaal; zo werd de wachtdeur bij de voorwaterloop gezocht."

- "Het tergend langzame en foutieve opnoemen van de onderdelen van een standerdmolen bracht de commissie tot wanhoop. Er kwam nauwelijks iets uit. Tenslotte smoorde de kandidaat in de vragen over de vang."

- "Z'n voortreffelijke weerkennis doorspekte de

Examen op de Goudriaanse molen 6-11-1980. V.l.n.r. Hr. Kolff, bestuurslid van de holl. Molen, Eveline Pouw, secretaresse, J. Malisse, examiner; L. Vellekoop, examiner; P. v. Rikskoort, kandidaat.

kandidaat (een sportvlieger) met zo'n groot aantal wetenschappelijke termen, dat het de examencommissie duizelde."

- "Weerkennis was minimaal. Hij kwam niet verder dan; "Alle winden zijn even gevaarlijk. Ze kunnen draaien." Ja ja!"

- ".....haalde het examen net niet. Hij zakte met z'n hakken in de sloot."

- "Kandidaat meende een zeil te moeten ophangen door eerst met zeil en al binnendoor naar boven te gaan en het zeil daarna vanuit het stormluik te laten zakken, waarop examiner Van Vliet opmerkte, dat men spreekt van ophangen en niet van neerlaten."

- "Op de vraag, wat te doen, als de trap van een wipmolen de grond raakt, bleek hij het hele bovenhuis te willen opvijzelen."

- "Aan de vulstukken rond de bovenas diende volgens de kandidaat een decoratieve waarde te worden toegekend."

- "Op een vraag van de examencommissie, wat te doen aan een rakelings over de grond scherende roede, gaf de kandidaat als oplossing: roede losmaken in de as en doorschuiven."

- "Op de vraag, waarom de as warm kan lopen vanwege een kantelende halssteen, zei hij, dat de roosterhouten hiervan de oorzaak waren."

Zenuwen

Ook over de zenuwen, die sommige kandidaten parten speelden, maken de examenrapporten gewag:

- ".....hem zenuwen parten speelden. Nadat het vangen zes à zeven maal vruchteloos werd herhaald, werd er op een ander onderwerp overgegaan."

- "De kandidaat wilde, gezien de windsterkte, beginnen met twee volle, maar legde deze door z'n nervositeit op twee opeenvolgende enden voor."

- ".....was zichzelf niet en verging van de zenuwen, hetgeen zich uitte in arrogant en onbeleefd optreden en het op spottende toon beantwoorden van vragen."

- "De kandidaat had "plankenkoorts", of beter "grindkoorts", want we examineerden op een wipmolen."

- ".....zag als een berg tegen het examen op. Hij was in een paar dagen ponden afgevallen. De eerste vangtest mislukte volkomen. Maar, nadat hem was verteld, dat het eigenlijke examen "nog niet was begonnen", ging het de tweede keer feilloos. Toen hij later hoorde, dat hij was geslaagd, liet hij z'n vreugdetranen de vrije loop."

- ".....had de week voor het examen nauwelijks geslapen. Terwijl hij in zijn auto, wachtend voor het stoplicht, de vragenlijst bestudeerde, moest een politieagent hem erop wijzen, dat het licht al tweemaal groen was geweest."

- ".....en kon tenslotte geen enkel onderdeel meer bij naam noemen. Ze waren, naar hij zei, als een zeef door zijn hoofd gezakt."

Problemen te over dus voor sommige minder gelukkige kandidaten. Maar ook voor de examencommissie verliep het niet altijd even soepel:

- "Bij aankomst van de examencommissie bleek de molen slechts twee zeilen te hebben. Na een telefoontje naar Vragender werden door F. Gunnewick spoedig twee zeilen van elders aangevoerd en opgehangen, hetgeen op de bijna windstille dag meer dan noodzakelijk was."

- "Het woei zo hard, dat de molen, een binnenkruier, een 'paal' uit de wind gekruid moest worden en bovendien de vier steekborden en van twee enden ook nog de middelste borden moesten worden weggenomen. Nóg liep de molen erg hard; toch werd er zeil voorgelegd. Maar dat werd onmiddellijk weer geklampt, zonder dat er werd gedraaid."

- "Kandidaat en examinatoren hadden de grootste moeite om de overhek staande wiken - met volle zeilen en zonder een zuchtje wind - in beweging te krijgen. De afwezigheid van een goede stellingstok, een veel voorkomend euvel, wreekte zich nu! Na eindeloos gemorrel wist men een end beneden te krijgen."

- "Deze kandidaat was op het vorige examen niet komen opdagen. De reden was toen "koorts", al of niet voorafgegaan door "planken". Bovendien had hij nog geen examengeld betaald. Maar hij kwam en werd tegen de verwachting in de beste van de dag."

- ".....werd er op de stellingzolder door de examencommissie een zithoek geïmproviseerd. De daarvoor benodigde tafel en stoelen werden uit een

copperant 't y coatings b.v.

Het meest complete onderhoudsprogramma voor uw molen.

Copperant biedt alles wat uw molen nodig heeft, zoals:

- Kleurcopperant, vochtregulerende houtbescherming in de bekende molenkleuren.
 - PPP roestwerende verf in diverse molenkleuren.
 - Hydrolin zwaardoek, in diverse molenkleuren, voor uw molenzeilen.
 - Houtworm copperant 330.
 - Plens 70, muurimpregneringsmiddel, overschilderbaar.
- En nog vele andere onderhoudsproducten.

Bel voor meer informatie: Zijlstra & Co Verf b.v. 058-288 77 00

belendend perceel gehaald en naar boven geluid...."

- ".....beklaagde de examencommissie zich erover, dat er van de 30 examendagen nu al op 15 dagen te weinig of helemaal geen wind was."

- "Het ophalen van de vangbalk was buitengewoon moeilijk. De haak slingerde alle kanten uit, zodat de pen van de vangbalk bij het lichten buiten bereik van de vanghaak kwam. Als men het vangtouw niet uiterst omzichtig bediende, kwam de haak aan de verkeerde kant van de pen en was de vang onbedienbaar! Dan moest eerst een commissielid naar boven om de zaak te klaren."

- "De molen zelf was van allerlei ongemakken voorzien. De zeilen op de binnenroede hingen vol plooiën als zakken voor de hekkens. De buitenroede had twee geleende zeilen, die te kort waren en dus veel te hoog hingen. De ondertaats van de koningspil liep droog. De vang sleepte. De pensteen bewoog zichtbaar. De ezel zwaaide decimeters heen en weer. Bij aankomst van de examencommissie stond de molen met z'n gat in de wind. De molen was door één man niet te kruien, terwijl toch de molenmaker de molen de vorige dag nog had gesmeerd (maar hij had de keerneuten vergeten).

Dat was een slecht begin. Toen, veel te laat, het eerste examen aanving, had de commissie "het end al in de bek". De regel "Een goed begin is 't halve werk" was hier ver weg. Dat ook nog alle vier kandidaten werden afgewezen, deed de feestvreugde tot ver beneden het nulpunt zakken."

Een enkele keer werd de examencommissie door de kandidaat voor het blok gezet:

Soms werd gevraagd, of er van een wipmolen een korenmolen kon worden gemaakt. Het antwoord is dan natuurlijk "ja", want wipkorenmolens bestaan. De vraag daarna, of een standerdmolen in een watermolen kon worden veranderd, moest dan met "neen" worden beantwoord, omdat er geen overbrenging naar de vaste grond is. Totdat een kandidaat vertelde, dat er in België doorboorde standers bestaan en het dus in principe wel mogelijk is met een standerdmolen een scheprad of een vijzel aan te drijven! De vraag werd daarna nooit meer gesteld.

De vraag naar het aantal krukken in een zaagmolen moest vanzelfsprekend met "drie" worden beantwoord, totdat een kandidaat wist te vertellen, dat "De Eenhoorn" in Haarlem er vier heeft. Dat wist de examencommissie - toen - niet!

Bij één der eerste examens op een wipmolen bleek de examencommissie de koppelbalk tussen de ijzer- en de penbalk niet te kennen!

En toen een kandidaat werd gevraagd de molen vlot en binnen de kortst mogelijke tijd te laten draaien, liep hij onmiddellijk naar de staart en lichtte de vang, waarop de verbouwde examinatoren vroegen, of er geen zeilen moesten worden voorgelegd. "Neen", antwoordde de kandidaat, "de molen moest toch zo snel mogelijk draaien?" Zeer adrem van de kandidaat, maar ook examinatoren konden dat zijn:

Ooit wilde een kandidaat de humorist uithangen. Op de vraag, of de molen op de wind stond, zei de

kandidaat: "Wat jammer, dat ik m'n meelbroek niet aan heb. Ik geef er altijd een klap op en aan de wolk stof, die er af vliegt, zie ik dan, waar de wind vandaan komt." Examinator/beroepspoldermolenaar Van Vliet antwoordde daarop direct: "Ik vang voor het malen altijd eerst een paling. Die pak ik dan bij z'n staart en hou 'em omhoog. Zo zie ik ook, hoe de wind is."

Peter de Moes

PRESENTATIESCHERM

Tijdens onze jaarvergadering op 5 april werd een presentatiescherm onthuld.(zie pag. 2) Het scherm bestaat uit een gemakkelijk en snel uitklapbaar aluminium frame en negen kunststof platen, die op het scherm bevestigd dienen te worden. Op de negen platen, drie hoog en drie breed, kunnen teksten worden bevestigd. Derk Jan Tinga heeft er een mooi geheel van gemaakt. Over een schaduwbeeld van een windmolen en een watermolen is de pakkende tekst; **"25 jaar molenactief"** geplakt. Verder is het bekende embleem van het Gilde aangebracht.

Dit scherm is bedoeld om ons Gilde extra onder de aandacht van het publiek te brengen. Iedere vrijwilliger, die de molens en ons Gilde in de publiciteit wil brengen, kan dit scherm kosteloos lenen. Het scherm en de platen zijn opgeborgen in twee koffers.

Voor het lenen gelden uiteraard enige spelregels:

1. Het scherm dient afgehaald en weer teruggebracht te worden op onderstaand adres.

2. Voor zowel afhalen als retourneren eerst telefonisch contact (na 18.30 uur) opnemen met ondergetekende.

3. Het scherm mag niet zonder tussenkomst van ondergetekende aan anderen worden afgegeven. Het kan nl. al door iemand anders zijn gereserveerd. Heeft een collega bij U in de buurt het dus nodig, dan toch eerst overleggen met ondergetekende.

4. U dient u te houden aan de instructies op de gebruiksaanwijzing. De volgorde van opbouwen is van groot belang.

5. Het scherm dient met uiterste omzichtigheid behandeld te worden. Gaat er desondanks b.v. een elastiekje stuk, meldt U dat dan even s.v.p.

Bert van Uffelen
Valkenlaan 8
7905 AA Hoogeveen
Tel. 0528-271991 (na 18.30 uur)

Géén bloemen voor onze examinerator Leen Vellekoop??

WESTLANDSE MOLENDAG

Op zaterdag 28 juni 1997 openen de Westlandse molenaars al weer voor de vierde keer op rij gezamenlijk de deuren van hun molen om het publiek de gelegenheid te geven om de molens te bezichtigen. Bij voldoende wind zullen deze molens ook in werking te zien zijn.

Hoewel er in vroeger jaren in deze streek een flink aantal molens is gesloopt, is er gelukkig toch ook een aantal in goede staat behouden gebleven, al moest daarvoor de nodige inspanning worden geleverd. Enkele van deze molens zijn zelfs nog beroepsmatig in bedrijf, maar de meeste worden thans alleen nog op vrijwillige basis bemalen. Voor de vrijwillige molenaars gaat hierin veel tijd zitten. Dat willen de vrijwillige molenaars en de enkele beroepsmolenaars op deze dag aan het publiek laten zien.

Omdat dat in de voorgaande jaren zo'n succes was, hebben we aan deze dag een fietstocht gekoppeld, waarvan de geadviseerde routebeschrijving op die dag bij elke molen te koop is voor f 3,50. Bij elke molen kan men die laten afstempelen. Wie vijf of meer stempels heeft verzameld, krijgt een leuk aandenken. De hele tocht, die dus niet in z'n geheel hoeft te worden afgelegd, is ca. 60 km lang en voert langs alle onderstaande molens:

Korenmolens:

- "De Korpershoek" te Schipluiden
- "Windlust" te Wateringen
- "De Vier Winden" te Monster
- de korenmolen van 's Gravezande (onder voorbehoud)
- "De Roos" te Delft
- "De Korenaar" te Loosduinen
- "De Hoop" te Maassluis

Watermolens:

- "Wippersmolen" te Maassluis
- "De Nieuwlandse Molen" te Hoek van Holland
- "De Schaaapweimolen" te Rijswijk
- "De Dijkmolen" te Maasland
- "De Groeneveldse Molen" te Schipluiden

Voor de liefhebbers is er in de molenromp van de Oude Lierpolder, bij De Lier nog een Crossleymotor te vbezichtigen.

Bovendien kunnen geïnteresseerden, die er enige moeite voor over hebben, ook nog een kijkje nemen bij de blootgelegde fundering van de in 1938 gesloopte Kleine Kralinger molen, tussen Maasland en De Lier.

U ziet, het aanbod is gevarieerd, en als u de geadviseerde route volgt, fietst u langs mooie plekjes. Wij hopen: tot ziens op de molen!

Rob van Zijll

HUMOR MET VERVOLG

Tijdens de feestelijke en gezellige jubileumvergadering van het Gilde van Vrijwillige Molenaars op 5 april te Arnhem, viel mij de eer te beurt om namens de examencommissie van de vereniging De Hollandse Molen iets te zeggen. Ik sloot mijn toespraak af met de woorden: "Bedankt voor Uw aandacht en nu neem ik graag het laatste bosje bloemen in ontvangst", terwijl ik wist, dat dit niet voorhanden was. Ik merkte, dat de gespreksleider, zijnde de kersverse voorzitter, nog even moest wennen aan dit soort humor.

Groot was dan ook mijn verbazing, toen op de halfjaarlijkse bijeenkomst van de afdeling Zuid-Holland op 24 april te Haastrecht een bestuurslid van het GvVM mij verzocht om even naar voren te komen en mij met enige uitleg over de vergadering in Arnhem alsnog een mooie bos bloemen aanbod, hetgeen weer voor enige hilariteit zorgde.

Later dacht ik: "Zou de nieuwe voorzitter dan toch.....? Maar nee, daar kennen wij elkaar te goed voor." Kortom, met een glimlach kijk ik naar de bos bloemen, die in onze kamer staat te pronken en ik heb er zelf een kaartje aangehangen met de tekst "Humor met vervolg". Met waardering zeg ik: "Gildebestuur, hartelijk dank!"

Leen Vellekoop

EEN GESLAAGDE OPEN MOLENDAG IN MIDDEN-LIMBURG

Als nieuw redactielid van de Gildebrief was ik aangenaam verrast in Gildebrief 97/1 een artikel aan te treffen, dat niet door mijn handen was gegaan: *een open dag rond Stramproy en Roggel*. In de jaren '80, toen mijn belangstelling voor molens nog maar in de kinderschoenen stond, had ik al enige malen een bezoek gebracht aan die streek en een kijkje kunnen nemen in enkele molens in die buurt: de St. Oda te Weert, de St. Anna te Weert/Keent, de St. Joseph te Kreijel, de St. Antonius te Heythuysen, de molen van Nijs en de Broekmolen te Stramproy en vooral de Aurora te Baexem (de standerdmolen is mijn favoriete molentype, waarschijnlijk omdat het 't oudste molentype is). Van de resterende molens in de streek had ik wel buitenopnamen gemaakt, maar ik had ze nog nooit van binnen kunnen bekijken. Van De Korenbloem te Ospel kende ik het bestaan niet eens! Deze open dag zou dus een unieke gelegenheid zijn om mijn nieuwsgierigheid te bevredigen.

De regen klettert tegen de ruiten, wanneer ik opsta. Maar onder het dakraam hoor ik ook het loeien van de wind. Als ik een uur later de brug over het Hollandsch diep nader, zie ik de cilindervormige doek, die de windkracht aangeeft, bijna strak horizontaal staan. Een goede maalwind dus. Onderweg naar Limburg kom ik voortdurend in buien terecht, hoewel de nagenoeg egaal grauwe lucht eerder een permanente regen zou doen verwachten.

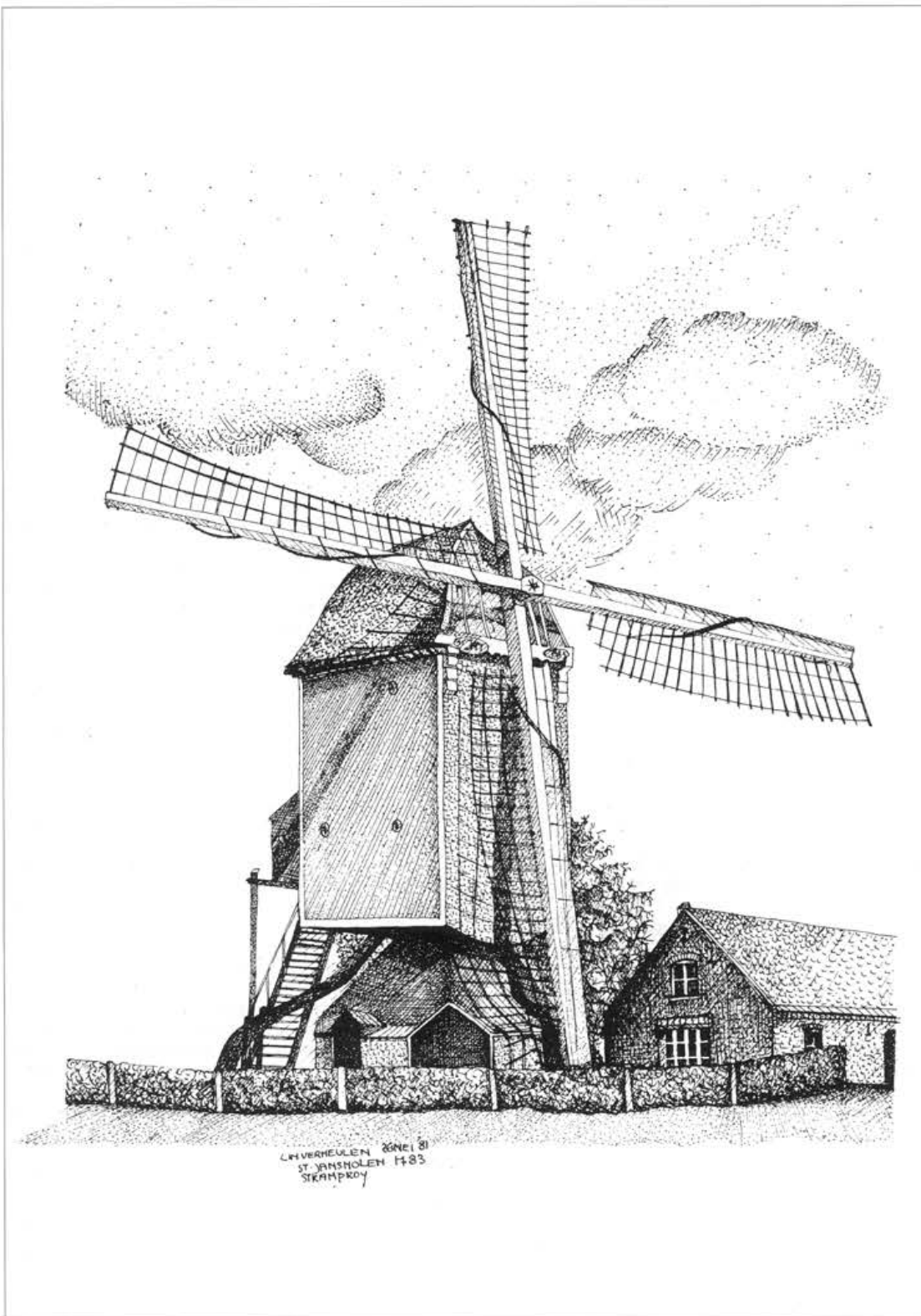
Tegen elf uur kom ik aan bij Weert en zie ik de Hubertusmolen daar met kale roeden staan. Het kruispunt hier was in de tachtiger jaren met verkeerslichten beveiligd, maar nu is het veranderd in een rotonde. Linksaf hier, richting Nederweert. Even verderop nogmaals linksaf, richting **Laar**. Daar staat **beltmolen St. Antonius**, zonder zeilen en overhek. Als ik uitstap, zie ik, dat de molen niet eens zeilen heeft. Ik merk bovendien, dat er niet veel wind meer is. Ik maak een paar opnamen.

Op de begane grond, in de belt dus, zie ik niemand, maar boven mijn hoofd hoor ik mensen praten. Als ik de trap opklim, hoor ik een kreet van herkenning en ja hoor, daar staat Paul Groen. Hij bedankt me voor de Nieuwjaarskaart, die ik hem heb toegestuurd, en vertelt me er meteen bij, dat hij inmiddels Limburger is geworden en me z'n nieuwe adres nog zal toesturen. Naast hem staat eigenaar/molenaar Litjens. Ik vraag hem, waarom de molen geen zeilen heeft en hij antwoordt, dat dat met Busselneuzen niet nodig is. "Waarom draait de molen dan niet?", vraag ik weer. "O, dat komt straks wel, als er wat meer publiek is", antwoordt hij. Ik kijk rond en zie onmiddellijk iets opvallends: De molen heeft een metalen spoorwiel met houten kammen. Het kamwiel op de steenspil is geheel van metaal. In geen van de molens, die ik ooit bezocht, ben ik dat tegengekomen. We gaan de kap in en daar valt de betrekkelijk korte bovenas op. De penbalk ligt daar-

door een eind naar voren. De ruimte tussen penbalk en achterbalk wordt overbrugd door een broekstuk, dat is gemaakt van een stuk hout, afkomstig van een oude houten roede; dat is te zien aan de erin aanwezige hekstockgaten. Litjens vertelt, dat de bovenas in 1843 werd gemaakt door de firma "Fyenoord". Als ik dat hoor, wil ik onmiddellijk zien, of dat ook op de askop staat en ja hoor, als ik daarnaartoe ben geklommen, kan ik in ieder geval duidelijk de eerste vier letters ontwaren. En om die letters ging het me eigenlijk. Ik was nl. uiterst nieuwsgierig naar de spelling van het woord "Fyenoord", omdat dat woord tegenwoordig wordt geschreven als "Feijenoord". Hiermee is een meningsverschil, dat ik over de spelling ervan had met Gerrit Pouw, in diens voordeel uit de weg geruimd.

Maar als je zo met molenaars onder elkaar staat te praten, vliegt de tijd. Ik kijk op mijn horloge en ontdek, dat het al kwart voor twaalf is. Als ik in elke molen zo lang blijf plakken, zal ik hooguit de helft van de opengestelde molens kunnen bezoeken. Ik neem afscheid met een "tot ziens" en rijd even later richting Nederweert. Hier is de verkeerssituatie sinds de jaren '80 eveneens drastisch gewijzigd. Ik probeer de Zuid-Willemsvaart over te steken over dezelfde brug, als waarover ik dat toentertijd deed, maar bemerk dan, dat dit onmogelijk is, omdat voor auto's op deze brug thans éénrichtingsverkeer is ingesteld. Ik moet dus omkeren en de Zuid-Willemsvaart oversteken over de nieuwe brug. Bij de eerstvolgende gelegenheid sla ik linksaf, Nederweert in. Gelukkig vind ik gemakkelijk de weg naar **Ospel**. Eerst rijd ik nog even naar de St. Joseph te Kreijel, maar die molen blijkt inderdaad niet te behoren tot de opengestelde molens. Ik had graag molenaar Jansen nog eens willen spreken.

Na enig zoeken vind ik **beltmolen De Korenbloem**, die, ondanks de windbelemmering van de omliggende bebouwing, draait met twee lange halve. Ik maak ook hier een paar buitenopnamen. Molenaar Feijen heb ik indertijd leren kennen op een andere molen, de St. Anna te Keent. Ik herken hem direct, maar hij staat eerst even te peinzen. Tenslotte zegt hij: "O ja, U bent die meneer uit Rotterdam, die door heel Nederland foto's van molens maakt". Hij vertelt, dat de molen er jarenlang als een peperbus heeft bijgestaan. De restauratie werd in 1991 voltooid. De roeden werden vervaardigd door de inmiddels gesloten scheepswerf (!) Weerterwerf. Ze hebben Busselneuzen. Ik ontmoet zelfs de man, die de roeden zelf heeft gemaakt. In de molen loopt ook iemand video-opnamen te maken met een indrukwekkende camera. Van het oude binnenwerk is weinig meer over dan het spoorwiel en de draagbalk van de koningsspil. Die heeft aan één uiteinde een schuine las, die is verstevigd met twee forse metalen stropen. Het overige is geheel vernieuwd. Er zijn twee maalkoppels. Op één ervan maalt Feijen af en toe wat mais als veevoer voor boeren in de omge-

ving. Na mijn gesprek met de "roedenmaker" vertrek ik weer, richting Roeven.

Op de tocht daarheen en ook later op de dag ontdek ik, dat binnen de dorpen op uitgebreide schaal verkeersdrempels zijn aangebracht, waaroverheen je beter niet kunt rijden met een hogere snelheid dan 30 km/uur. Op de autoradio beluister ik tussen mijn molenbezoeken door fragmenten van de Matthäus Passion, die op dat moment wordt uitgezonden vanuit het Concertgebouw. Ik realiseer me, het is Palmzondag.

Beltmolen De Windlust te Roeven is particulier eigendom. Als ik kom aanrijden, zie ik, dat de molen draait met twee lange halve. Eerst maak ik een opname en betreed dan de molen. Op de begane grond maak ik kennis met mevrouw Stassen, de echtgenote van de eigenaar, die vertelt, dat haar man boven is. Even later maak ik dan ook met hem kennis. Ik maak hem duidelijk, dat ik verheugd ben een kijkje te kunnen nemen in de molen, omdat zo iets gewoonlijk nogal moeilijk is bij molens, die particulier eigendom zijn. Dan ontdek ik, dat de molen zelfs maalt, en wel een grove soort tarwe, duidelijk grover in ieder geval dan de tarwe, die op 't Roode Hert in Alkmaar wordt gemalen. Het malen gaat zeer traag en molenaar Heldens legt er dan ook twee lange halve bij. Helaas laat de wind het afweten, want de molen komt niet meer in beweging. Ik bewonder het gaffelwiel, dat in tegenstelling tot dat in de meeste beltmolens geen metalen, maar houten gaffels heeft. Het luiwerk wordt geborgd door een sabelijzer. Zo iets zag ik éénmaal eerder, op de korenmolen van Biggekerke, maar misschien heb ik niet overal goed gekeken. Op de kapzolder ontdek ik een andere zeldzaamheid, een konische bovenschijfloop! De heer Stassen zwaait lof toe aan molenmaker Adriaans, die dit alles gerealiseerd heeft. Na nog een poosje met hem gepraat te hebben, besluit ik mijn tocht te vervolgen; er staan nog meer molens op mijn programma. Eerst maak ik nog even een opname van de molen vanuit het zuiden. Als ik weggrijdt, wordt ik vrolijk uitgewuifd door Stassen en Heldens, die in een gezelschap bij het kruiRAD staan.

Ik steek het kanaal Wessem-Nederweert weer over via een smalle brug en rijd dan vanaf Eind een eindweegs over de kaarsrechte Kruisstraat evenwijdig langs de Noordervaart. Uiteindelijk buigt de weg naar het zuidoosten en een paar minuten later kom ik uit op de Meijelse weg. Rechtsaf nu, richting **Roggel**. Naar **beltmolen St. Petrus** kan het nu niet ver meer zijn. En ja hoor, daar zie ik het wienkruis al opdoemen, aan de linkerkant van de weg. De molen staat stil; er zijn geen zeilen voorgelegd. Ik maak eerst weer een opname vanaf de overkant van de weg.

Molenaar v. Woezik is op de begane grond aanwezig. Met zijn weelderige hardos wekt hij de indruk een echte natuurmens te zijn. Als ik vraag, waarom er geen zeilen zijn voorgelegd, antwoordt hij, dat uitgerekend vanochtend één van de zeilkettingen is losgeraakt. De zeilen waren al in niet te beste conditie. Over een dag of veertien verwacht hij de nieuwe zeilen. Er zijn heel wat bezoekers op de molen en

van Woezik is tevreden over dit soort evenementen. Nationale Molendag daarentegen vindt hij maar niets. Hij zegt: "Die wordt altijd op een zaterdag gehouden en dan krijg je hier geen mens binnen. Zondag is hier de dag, dat de mensen uitstapjes maken en eventueel een molen gaan bezoeken." Ik antwoordt, dat dat komt, omdat het hier een "katholieke" streek is en dat je zo iets bijvoorbeeld niet in de Alblasserwaard moet proberen, want dat dan het belangrijkste agendapunt op de eerstvolgende gemeenteraadsvergadering zal zijn. Hij vertelt, dat de molen in het toeristenseizoen (van mei t/m augustus) iedere week draait, om en om op een zaterdag en een zondag. Op woensdagen is de molen in die periode ook geopend, evenwel zonder dat ermee wordt gedraaid. Dan geeft de buurvrouw rondleidingen door de molen.

Op de achtergrond hoor ik motorgeronk en ik ontdek, dat dat afkomstig is van een prachtige Thomassen-dieselmotor, die een apart maalkoppel op de begane grond kan aandrijven via een band en twee metalen conisch op elkaar werkende tandwielen. Voor de tweede maal deze dag gaan mijn gedachten naar 't Roode Hert in Alkmaar, want ook daar staat een prachtige dieselmotor. We gaan naar boven, waar twee maalkoppels staan opgesteld. Het gaffelwiel is erg "open" en eenvoudig uitgevoerd. Het bestaat uit slechts vier spaken, omgeven door een ring, waarop de metalen gaffels zijn aangebracht. Ja, ik heb iets met gaffelwielen, dat hebt U intussen wel begrepen.

Van Woezik vertelt, dat hij bijhouder is van zeven bijenvolken (vandaar die "image" van natuurmens!). Aldus is hij in staat zelf de was te produceren om de kammen en staven van z'n molenwielen te onderhouden. Een leuk idee toch? Iets minder passend bij zijn natuurmens-imago is zijn bekentenis, dat hij min of meer verslaafd is aan internet. Hij zegt via de faciliteit "News Groups" te corresponderen met enkele mensen in verre werelddelen. De aansluiting op en het gebruik maken van internet vindt hij niet echt duur, maar het geld daarvoor besteedde hij vroeger aan de aanschaf van molenboeken. Ik vraag me af, of dat wel zo'n goede ruil is, maar ik ben dan ook een totaal ander iemand dan Van Woezik.

We gaan weer naar beneden, waar Van Woezik me een grote onder de belt ingerichte ruimte binnenvoert, die hij in gebruik heeft voor de opslag van allerlei uit molens of maalderijen afgedankt materiaal. Ik zie o.a. een fraaie zakkenklopper. Dit materiaal stelt Van Woezik ter beschikking van iedereen, die op zoek is naar in z'n molen ontbrekende onderdelen. Dan troont hij me nog even mee naar de ingang van de molen, waar een bascule staat opgesteld, afkomstig uit de standerdmolen van Asten. Een dergelijke bascule hoort bij een weegbrug, waarop in vroeger tijden wagens met graan of met meel werden gewogen. Van Woezik neemt me mee naar buiten. Daar toont hij me met trots de betonnen fundering van zo'n weegbrug in aanbouw. Dan neem ik hartelijk afscheid van hem, terwijl de regen met bakken naar beneden komt. Deze enthousiaste man zal ik niet licht vergeten!

Op naar Horn nu, waar twee molens me wachten. Bij Heythuysen krijg ik even de neiging om toch rechtsaf te slaan, richting Baexem. Ik heb al gehoord, dat Frans Verstappen daar op de standermolen "Aurora" draait. Ook Frans ken ik al van vroeger en ik wil de kennismaking met hem graag vernieuwen. Maar ik besluit toch eerst naar **Horn** te gaan.

Beltmolen De Welvaart aldaar is gepaviseerd. Het is wellicht de kleinste beltmolen van Nederland, in ieder geval de smalste. Er is maar amper plaats voor één maalkoppel en daarvoor is er zelfs nog een uitholling in de muur gemaakt. Het maalkoppel is overigens niet in gebruik; het ligt open. Ik ontmoet twee Zuid-Hollanders, die vertellen vroeger te hebben gedraaid op de Steekter Molen te Alphen a/d Rijn. Even later ontmoet ik ook de vrijwillig molenaar Tjeu Tubee. Hij vertelt, dat hij nog niet is gediplomeerd, maar dat hij in mei examen zal moeten doen. Hij neemt ons mee de kap in, waar maar amper vier personen kunnen staan. Ook hier is er in het molenlijf een uitholling gemaakt, nu voor de vangbalk, die overigens maar heel kort is. De kap van de molen is naar verhouding erg groot; het bovenwiel heeft dan ook een behoorlijke afmeting. Tjeu heeft de vorige dag ontdekt, dat de bovenas zodanig is verzakt door de slechte conditie van het hout onder de halssteen, dat het bovenwiel aanloopt op de bovenbonkelaar. Uit veiligheidsoverwegingen heeft Tjeu de koningsspil samen met z'n instructeur Jacques Nijs uit Stramproy dan ook uit z'n werk gezet. De molen zou dan toch kunnen draaien. Maar de slechte biotoop, de geringe windkracht en de wanwichtigheid van het gevlucht verhinderen, dat daar iets van terecht komt. Tjeu, succes bij je examen.

Als ik even later de molen uitloop, komt Tjeu me nog achterna rennen en duwt me een fraaie kleurenfolder van de molens in de provincie Limburg in de hand. Ik maak een opname van de molen en loop dan ineens Jacques Tersteeg tegen het lijf. Hij is de fotograaf van De Hollandsche Molen en is hier uiteraard "beroepshalve". Zijn vrouw zit in de auto op hem te wachten. Na een praatje met hem, waarin ik hem vertel, dat mijn rechteroog een laserstraalbehandeling heeft moeten ondergaan vanwege een scheurtje in het netvlies, loop ik vol verwachting naar een unieke molen, **beltmolen De Hoop**, Nederlands enige **zestienkant**. Ook deze molen is helaas niet in beweging. Het pad naar de molen en ook de begane grond van de molen is geplaveid met natuurstenen met in het centrum een oude molensteen. Is er een groter verschil denkbaar tussen twee molens, die op slechts honderd meter van elkaar liggen? De bijna cilindrische Welvaart tegenover de duidelijk kegelvormige Hoop, waarvan de romp met leien is gedekt. Er is veel bezoek op de molen. Ik ontmoet molenaar Korsten en maak mij bekend. Hij vertelt, dat er al meer mensen uit het westen van het land zijn geweest en in het gastenboek tref ik o.a. de namen van Bart Dooren en Jan Spruit. Op de laatste vergadering van de lesstofcommissie had ik al vernomen, dat Bart voornemens was om samen met o.m. Jan deze molen te bezoeken. Wel,

ik kan mij voorstellen, dat de constructie van deze romp op echte molenliefhebbers een grote aantrekkingskracht uitoefent. Er zijn dan ook tal van verschillen met het Hollandse achtkant. Ik kijk mijn ogen uit. Naar de veldkruisen bijvoorbeeld. Feitelijk zijn het geen veldkruisen, want ze overspannen twee velden en *passeren* daarbij een zestienkantstijl aan de binnenzijde, zonder daaraan bevestigd te zijn. Verder zijn er tussen de zestienkantstijlen veel meer horizontale verbindingen dan er bintlagen zijn; en deze verbindingen gaan in belangrijkheid de functie van veldregels duidelijk te boven. Ze zijn dan ook niet aan de buitenzijde op de stijlen aangebracht, maar tussen de stijlen in, en daarmee zijn ze bovendien verbonden via hondsoren. Maar waar je de hondsoren zou verwachten, nl. onder het boven-tafelement, daar ontbreken ze juist! Molenaar Korsten maakt uit al die verstevigingen op, dat een zestienkant bepaald geen stevige constructie bezat.

Het gaffelwiel (ja, laten we het daar nog eens over hebben) heeft hier een constructie, die doet denken aan een bovenwiel, met kruisarmen en maanstukken. Molenaar Korsten is duidelijk blij met mijn belangstelling voor details en leidt mijn aandacht nu in de richting van de overbrengingsverhouding. Hij duidt op het ongebruikelijk kleine bovenwiel, vergeleken waarbij de bovenbonkelaar forse afmetingen heeft. En meer naar beneden heeft het zeer smalle spoorwiel bepaald geen groot aantal kammen. Dat betekent volgens mij, dat de bovenas behoorlijk wat omwentelingen zal moeten maken om de stenen voldoende snelheid te geven. Zou het wiekenkruis daarom met het systeem Dekker zijn uitgerust? Omdat het hier om een korenmolen gaat, mogen de remkleppen daarin beslist niet ontbreken, anders kan de molenaar maar moeilijk bij de licht vandaan. Maar ik moet nu wel bij deze molen vandaan, hoe intrigerend-ie ook is, want ik heb nu pas de helft van de opengestelde molens bezocht. Ik neem daarom hartelijk afscheid van de heer Korsten, die mij bedankt voor mijn bezoek.

De regen valt nog steeds ononderbroken neer uit het grauwe wolkendek. De **Aurora**, een **halfgesloten standermolen** te **Baexem**, één van mijn favoriete molens, lokt onweerstaanbaar en ik zie uit naar het weerzien met Frans Verstappen. De **Aurora** draait zowaar; heel langzaam met twee volle zeilen (op de andere roede ontbreken de zeilen). Ik herken molenaar Brouwers van mijn bezoek in augustus vorig jaar. Hij heeft moeite baldadige kinderen uit de buurt van het gevlucht te houden. Ze hebben er lol in om hem uit te dagen. Hij vertelt, dat hij zelfs een jongen van het vangtouw heeft moeten wegtrekken. Ik vraag hem, of Frans Verstappen in de molen is. "Nee", zegt hij, "die is in het molenhuisje". Dat molenhuisje is een soort promotieruimte. Het heeft een futuristische vormgeving (een cilinder, waar een grote hap uit gehaald is). Frans Verstappen verontschuldigt zich, dat hij z'n boterhammen staat op te eten. Hij vertelt, dat het molenhuisje wordt verwarmd met zonnecollectoren, die bovendien voor de warmwatervoorziening zorgen. Er worden regelmatig exposities georganiseerd. Buiten staat een boerenkar, waarop een hok met

Effectief besparen op stoffilters?

Een goeie tip voor een simpele besparing? De levensduur van de stoffen filters die u gebruikt, kunt u gemakkelijk met een factor twee of drie verlengen! Kwestie van ze perfect te laten reinigen door Wilhelmina, een bedrijf dat hierin is gespecialiseerd.

Uiteraard gaat Wilhelmina hierbij buitengewoon omzichtig te werk.

Zo wordt voor elke nieuwe klant eerst een proefwassing verricht. De resultaten hiervan worden in een helder rapport vastgelegd en uitvoerig doorgesproken.

Zodat er geen vuiltje aan de lucht is bij het reinigen van uw kostbare filters.

Wanneer u even belt of faxt zitten we snel bij elkaar aan tafel.

U kunt ook onderstaande bon in een ongefrankeerde envelop stoppen en sturen naar:
Wilhelmina Textieldiensten B.V., Antwoordnummer 23, 5700 WB Helmond.

Wilhelmina

werkt aan schoner werken®

Wilhelmina Textieldiensten b.v. Kanaaldijk Z.W. 9, 5706 LD Helmond,

Telefoon: 0492 598181, Fax: 0492 526105.

Steunpunten in Apeldoorn, Bergen op Zoom, Hoogeveen en Woerden.

- BON** Neem a.u.b. contact met mij op voor:
- o nadere informatie over het reinigen van stoffilters;
 - o het maken van een afspraak.

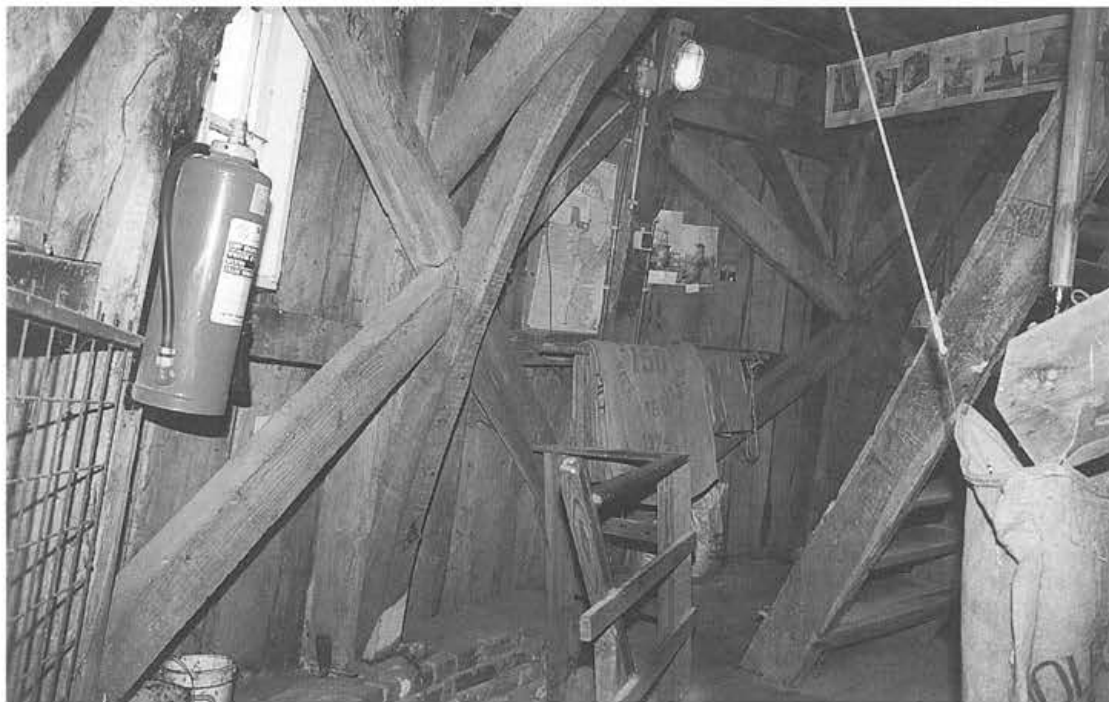
Naam bedrijf.....

Adres.....

Postcode/plaats.....

Naam contactpersoon.....

Telefonisch bereikbaar op nummer.....

Zestienkant de hoop in Horn.

De constructie met zestienkantstijlen bleek te slap. Ter versteviging plaatste men er later kruisen en korbelen voor.

twee geiten. Frans vertelt, dat Bart Dooren en Jan Spruit ook hier zijn geweest. Ik besluit toch even een kijkje in de molen te gaan nemen, ook al ben ik hier al ettelijke malen geweest. Het is erg druk in de molen. Het bordes heeft rechts van de toegangsdeur een overkapping. Door het grauwe weer is het erg donker in de molen. Ik kan dan ook nauwelijks onderscheiden, dat de overbrenging van het bovenwiel op de luias in deze molen is geregeld via een sleepwiel op de luias, dat tegen de binnenkant van de velg van het bovenwiel kan worden getrokken. Een andere mogelijkheid is, dat daartoe op de luias een varkenswiel is aangebracht, dat van binnen uit tussen de kammen van het bovenwiel kan worden getrokken.

Ik keer terug naar Frans, die nog vertelt, dat een plaatselijke bakker (De Renet) zgn. Aurorakoekjes (in de vorm van een molen) gaat bakken. In de verpakking wordt dan een foto van de molen bijgesloten. Frans geeft me zo'n foto mee, als ik besluit te vertrekken naar Grathem. Hij belooft me een artikel in een plaatselijke krant over deze molendag toe te sturen. Het is inmiddels al vier uur geworden en de **Grathemer watermolen** zal dus de laatste zijn, die ik nog kan bezoeken.

De watermolen is uiteraard in bedrijf, want stromend water is een betrouwbaarder energiebron dan wind. Het prachtige zwartgeteerde waterrad is een **onderslagrad**, maar het kan, gezien de vorm van de schoepen, enigszins de indruk wekken van een middenslagrad. Het waterrad is volkomen nieuw, want deze molen was tot voor kort een **turbinemolen**. Naast het rad is een schitterende zgn. vistrap

aangelegd. De waterstromen voor vistrap en waterrad worden daartoe gescheiden. Ik hoor tikkende en bonkende geluiden uit de molen komen. Ik ga daarom nieuwsgierig naar binnen. Daar ziet alles er keurig schoon en helder uit. Wat een ruimte is er in zo'n watermolen, vergeleken bij een windmolen. Ik ontdek de molenas met daarop een groot metalen wiel met houten kammen, het zgn. binnenwaterwiel. Dit wiel brengt de beweging conisch over op een verticale as via een geheel metalen kamwiel. Bovenaan die metalen as zit het spoorwiel, eveneens van metaal maar met houten kammen. Dat spoorwiel kan twee maalkoppels aandrijven, die een verdieping hoger staan opgesteld. Als ik naar boven ben gelopen, maak ik kennis met molenaar Gielen. Onmiddellijk valt me op, dat het in bedrijf zijnde maalkoppel, waarop gerst wordt gemalen, een achtkante (!) kuip heeft. Ik vraag de molenaar, of dat niet met zich meebrengt, dat zich in de hoeken daarvan een koek van meel ophoopt, maar hij antwoordt, dat dat nogal meevalt, omdat er binnen in de kuip voorzieningen zijn aangebracht om dat tegen te gaan. Gielen vertelt, dat de kuip deze vorm heeft, omdat het koppel afkomstig is uit een watermolen in Brunssum, die helaas is afgebrand. En in die molen had de kuip eveneens een achtkante vorm. Het andere koppel heeft een normale ronde kuip. Hierop maalt de molenaar gewoonlijk tarwe, maar vandaag is het niet in bedrijf. Interessant is de wijze, waarop op beide koppels de schuddebak in beweging wordt gebracht. Rond de (dunne) steenspil is daartoe een metalen cilinder aangebracht met aan de buitenzijde daarvan een aantal ribben (drie

bij het koppel met de achtkante kuip en vier bij het andere koppel). Die ribben hebben dus de functie van de klapspanen overgenomen. De aanslag slaat niet zelf tegen deze ribben aan. Deze functie wordt overgenomen door een stevige licht gebogen metalen strip, ongeveer 1 cm dik, die met twee voetjes op de aanslag is bevestigd. Intussen hebben zich molenaar Teunissen van de Tienhovenvolmolen in Zuid-Limburg en de twee Zuid-Hollanders, die ik in de Welvaart ontmoette, bij ons gevoegd.

In de molen is nog een derde maalkoppel, waarvan de kuip er veel ouder uitziet. Op de schuddebak daarvan zie ik een produkt liggen, dat ik niet ken: een soort donker bruingrijze miniatur-beukenootjes. Molenaar Gielen legt uit, dat dit boekweit is. Ik had boekweitzaad nog nooit in ongemalen toestand gezien. Dit koppel wordt evenwel door de turbine aangedreven. De turbine is namelijk bij de restauratie niet vervangen, maar vernieuwd. Het is intussen vijf uur geworden en de molenaar brengt de molen tot stilstand door de sluis te sluiten. Ik praat intussen even met mevrouw Gielen over het boekweit. Ze vertelt, dat het hier gewoonlijk in de winterperiode wordt gemalen. Het boekweitmeel wordt dan voornamelijk gebruikt als bindmiddel voor de productie van bakenbrij, een in deze streek populaire spijs, bereid uit vleesafval, bloed en vet, gemengd met

krenten en rozijnen. Qua uiterlijk lijkt het enigszins op bloedworst, maar dan zonder de witte vlekken. Het lekkerst is het, als het wordt gebakken in plakken met een knapperig korstje.

Tot slot leidt Gielen ons de ruimte binnen, waarin zich de turbine bevindt en demonstreert ons, hoe hij de turbine in beweging brengt. Via een vijftal kleppen kan hij het water tot de turbine toelaten, maar hij zegt, dat er gewoonlijk al voldoende capaciteit is, als hij twee van de vijf kleppen openzet. Even later horen we het ruisende geluid, als hij er één heeft opgedraaid. Hij draait de klep weer dicht, maar de turbine blijft nog even doordraaien, tot de toegelaten voorraad water is weggestroomd. Ik neem hartelijk afscheid van hem en van zijn vrouw en ook van de anderen. Teunissen vraagt mij zijn groeten over te brengen aan Peter de Moes.

Hoewel er nu geen molens meer zullen draaien, besluit ik om toch nog naar Stramproy te rijden en aan te bellen bij Jacques Nijs en zijn vrouw. Hij woont vlak bij de molen, maar ik heb altijd moeite om die te vinden, al ben ik er al verscheidene malen geweest. Ook nu weer gaat het fout, want op een gegeven ogenblik merk ik, dat ik België binnenrijd. Dat is niet de bedoeling. Ik keer om en rijd terug en na enig zoeken vind ik de molen. Als ik aanbel, hoor ik een hond aanslaan. Even later gaat de deur open en slaken Nijs en zijn vrouw een kreet van verrassing. Dat is lang geleden! De hond is een beagle, die mij niet één twee drie vertrouwt en maar blijft blaffen. Ze zetten hem een poosje buiten de keuken-deur. Ik krijg thee en we halen oude herinneringen op. Nijs heeft mij eens geholpen mijn auto te openen, nadat ik de deur had dichtgedaan, terwijl de autosleutels zich nog in de auto bevonden. Ook heb ik eens een groothoeklens in de molen laten liggen, ergens in de kap. Die heeft Nijs na mijn telefoontje in veiligheid gebracht en ik ben die later weer op gaan halen. Mevrouw Nijs vraagt me, of ik wil blijven eten en verheugd stem ik toe. Ik krijg kip op z'n Caribisch voorgeschoteld, verrukkelijk! Na het eten mag de hond weer naar binnen en die accepteert me nu. We blijven doorpraten over van alles en nog wat. Tegen negenen besluit ik naar huis te gaan en dan drukt mevrouw Nijs me nog drie prachtige pen-tekeningen van de drie molens van Stramproy in de handen, gemaakt door Lin Vermeulen, de dochter van de molenaar van de Broekmolen (de watermolen bij Stramproy op de grens van Nederland en België). Een fraai besluit van een fraaie molendag. Jammer, dat ik niet alle molens heb kunnen bezoeken. Daarom zal ik een volgende keer de route beginnen met de molens, die ik ditmaal moest overslaan. Het echtpaar Nijs wuift me hartelijk uit. Ongeveer zeven kwartier later ben ik thuis. Daar aangekomen hoor ik tot mijn verbijstering in het late avondnieuws, dat het voetbalgeweld een dode heeft geëist, een vader van twee kinderen nog wel. Wat een wereld van verschil: de één leeft zich uit door in molens rond te neuzen, terwijl de ander zich vol overgave stort in een knokpartij met mensen, wier enige "misdaad" is, dat ze supporter zijn van een andere voetbalclub. Wie kan zoiets begrijpen?

Horn. De Hoop en de Welvaart.

Jan v.d. Vlies

DRENTSE MOLENDAG

Op zaterdag 23 augustus wordt voor de dertiende keer de Drentse Molendag georganiseerd door de Werkgroep Drentse Molendag en onder auspiciën van de Molenstichting Drente. Op deze dag zal weer een groot aantal van de 35 Drentse molens geopend zijn voor bezichtiging.

Bij voldoende wind zullen de betreffende molens draaien. Bij enkele molens zullen extra activiteiten plaatsvinden, zoals markten, fietsroutes, tentoonstellingen, video-presentaties etc. Informatie over de deelnemende molens en de eventuele extra activiteiten zal kort voor 23 augustus verkrijgbaar zijn via telefoonnummer 0592-340480.

M.W. Noordhoek

OVERIJSSELSE MOLENDAG OP ZATERDAG 6 SEPTEMBER

Op de eerste zaterdag in september wordt weer de Overijsselse Molendag gehouden. Op deze molendag zijn in Overijssel meer dan 40 windmolens en ook 10 watermolens in bedrijf. Overijssel is aardig representatief voor Nederland, omdat bijna alle molentypen daar een vertegenwoordiger hebben. Alleen de torenmolen en de paltrok komen er niet voor. Voor collega-molenaars is een bezoek aan deze provincie dus de moeite waard. Vorig jaar hadden we op de molendag zo'n tienduizend bezoekers. Toen hadden we als extra: de watermolen-toertocht. Nu hebben we als extra: een IJsselmolen-toertocht.

Informatie over deze molendag is te verkrijgen bij de Werkgroep Overijsselse Molendag, Secretariaat: Populierenplein 8, 8102 JK Raalte, tel. 0572-352070.

Gerrit Perfors,
voorzitter Werkgroep Overijsselse Molendag

DE MOLENS VAN ALPHEN AAN DEN RIJN

Onder deze titel geeft de Historische Vereniging Alphen aan den Rijn eind mei 1997 een themanummer uit over de molens, waarvan bekend is, dat zij binnen de gemeenten Oudshoorn, Aarlander-veen, Alphen en Zwammerdam staan of hebben

gestaan. We komen dan op een aantal van ongeveer zestig molens.

Het thema-nummer begint met een korte beschrijving van molens in het algemeen. Op een overzichtskaart worden vervolgens alle betreffende molens aangegeven met een korte toelichting. Over een aantal molens volgt dan een uitgebreid artikel. Op basis van bestaande literatuur en aanvullend onderzoek heeft men getracht een volledig overzicht te geven van deze molens en van hun bewoners/eigenaren. Het nummer wordt rijkelijk voorzien van foto's en van andere documentatie, die in het bezit is van onze vereniging(sleden).

Het molennummer is te bestellen door overmaking van f 10,- (inclusief verzendkosten) op postgiro 39.09.909 t.n.v. Historische Vereniging, Groenord 66, 2401 AG Alphen aan den Rijn onder vermelding van "Molennummer". Na het verschijnen van het nummer wordt uw exemplaar u zo spoedig mogelijk toegestuurd.

namens het bestuur van de Historische Vereniging,

P. Leeftang

EEN "RIDDER" VOOR DE GRONINGER MOLENS

Op 29 april werd Bernard Dijk benoemd tot "Ridder in de Orde van Oranje Nassau". De versierselen werden hem opgespeld door burgemeester Leendert Klaassen van Zuidhorn. Dijk heeft deze onderscheiding verdiend, omdat hij zich 27 jaar lang belangeloos heeft ingezet voor het behoud van molens in de provincie Groningen.

In 1970 begon Bernard Dijk met het organiseren van een opleiding voor vrijwillige molenaars. Hier was vraag naar, omdat er molens werden gerestaureerd, maar er geen molenaars waren om ze te laten draaien, want de beroepsmolenaars waren op een enkele na verdwenen. Dijk moest zelf lesmateriaal schrijven, met name over streekeigen benamingen van molenonderdelen en over het weer.

Vanaf 1971, toen de eerste vrijwilliger was geslaagd, heeft Bernard Dijk ervoor gezorgd, dat er ongeveer 130 vrijwilligers hun molenaarsopleiding met succes hebben afgerond. Dat is een hele prestatie, want per leerling moet er minimaal 150 uur instructie worden gegeven.

Ook als biotoopwachter voor het Westerkwartier is Bernard Dijk actief. Alles op biotoopgebied in dit deel van de provincie houdt hij in de gaten. Molens moeten kunnen malen zonder windbelemmering. Voor dit werk probeert hij ook andere vrijwilligers enthousiast te maken, maar dat is niet gemakkelijk. Naast al deze werkzaamheden steekt Bernard Dijk ook nog tijd in werk voor o.a. de Stichting De Groninger Molens en de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, b.v. door het organiseren van lezingen en diavoorstellingen.

Bernard Dijk met zijn vrouw en burgemeester Klaassen van Zuidhorn. (Foto: Leekster courant/G. Geersing)

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, afdeling Groningen feliciteert Bernard Dijk met zijn hoge onderscheiding. We hopen, dat we nog lang van zijn kennis en inzet gebruik mogen maken. De afdeling Groningen hoopt, dat ook vele toekomstige vrijwillige molenaars zullen kunnen zeggen, dat ze door Bernard Dijk zijn opgeleid.

Leen Duijm

ZILVEREN MOLENAAR

Gezien het feit, dat meer dan 25 jaar geleden de examens begonnen, is er al een flink aantal vrijwillige molenaars, dat z'n 25-jarig jubileum heeft gevierd, al of niet uitbundig. In Hattem hebben ze er een feest van gemaakt. Daar stond "De Fortuin" van 19-22 februari jl. in de vlaggen en in de vreugd. De heer Tijssen was nl. op 19 februari 1972 geslaagd als vrijwillig molenaar.

Destijds had de heer J. Mallisse op verzoek van het toenmalige Hattemse gemeentebestuur een cursus gegeven aan enkele gemeenteambtenaren, speciaal voor de eigen molen De Fortuin. De burgemeester wilde, dat de molen niet tot stilstand zou komen. En

zo werden de gemeenteambtenaren/cursisten, onder wie Tijssen, ingewijd in alles, wat ze moesten weten om De Fortuin te kunnen bemalen. Ze zouden nl. nooit op een andere molen komen. Bij hun examen op 19-2-'72 kwamen dus de theorie en de praktijk van de eigen molen meer dan normaal aan bod. Tijssen had, voordat hij aan z'n opleiding begon, nog nooit een molen bekeken. Hij vertelt:

"Ik was beroepsvisser, maar daar kwam de klad in, omdat het IJsselmeer steeds smeriger werd. Ik kwam bij de gemeente in dienst als conciërge van de gymlokalen. Toen moest ik op het stadhuis komen en vroeg men mij, of ik molenaar wilde worden. Van molens wist ik niets, maar 't leek me wel wat. Je moest wel de nodige papieren hebben, voor je de molen mocht laten draaien. Ik kreeg vrij om de lessen te volgen. In 1972 kreeg ik m'n getuigschrift. Ik had nog nooit een examen gedaan."

Volgens het examenrapport slaagde Tijssen ruimschoots: *"De praktijk was uitgesproken goed en hij wist ook ruim voldoende te vertellen over de stelling, de maalstenen, het achtkant, de controle op de vang, het weer enz. enz. De examencommissie draagt hem van harte voor voor het getuigschrift."*, zo meldt het examenrapport. Terecht hebben z'n collega-molenaars hem op 15-2-'97 een leuk feest bereid.

Peter de Moes

NIEUWS VAN DE STICHTING VRIENDEN VAN DE GORCUMSE MOLENS

Voor ons ligt nummer 1, jaargang 1997, van de Nieuwsbrief van de Stichting Vrienden van de Gorcumse molens, verzorgd door Arie van Loon. Deze zes pagina's tellende uitgave kunnen wij niet in z'n geheel overnemen, dus hebben we er een aantal gegevens uit geselecteerd.

Als U dit leest, zal de restauratie van korenmolen "Nooit Volmaakt" inmiddels zijn voltooid. Dat is maar iets meer dan twee jaar na de voltooiing van de restauratie van de andere korenmolen van Gorcum: "De Hoop". De gemeente kan nu weer trots zijn op z'n twee korenmolens, die deel uitmaken van het beschermde stadsgezicht.

In oktober 1996 subsidieerde de gemeente het onderhoud van "De Hoop", de "Oostmolen" en de "Westmolen" met 30.000 gulden. Er heeft een inspectie van de molens plaatsgevonden en er is een onderhoudsplan opgesteld. In verband met de aankomende winter werd het onderhoud aan metselwerk en schilderwerk doorgeschoven naar 1997. In 1996 werden de ruiten van "De Hoop" herhaaldelijk ingegooid. In verband daarmee hield de politie uiteindelijk drie jongeren van dertien jaar aan. Zij

zullen de schade van ca. 3000 gulden moeten vergoeden en in de molen aan het werk worden gezet bij schoonmaakklussen.

Voor de "Westmolen" werd gezocht naar een nieuwe molenaar. Op de oproep in de Gildebrief reageerden 54 mensen telefonisch. Uiteindelijk solliciteerde één man, met wie nog wordt gesproken.

Van de "Oostmolen" raakte het scheprad beschadigd door een stuk hout met een doorsnede van 20 cm, dat onder het krooshek was doorgestroomd. Als de "Oostmolen" maalt, zakt het waterpeil daar namelijk met ongeveer 40 cm en komt dan ongeveer ter hoogte van de onderkant van het krooshek. Dit euvel wordt veroorzaakt, doordat de duiker bij de "Westmolen" een te kleine diameter heeft, waardoor het water sneller wordt uitgemalen dan aangehouden. De onderhoudscommissie heeft geadviseerd ook bij de "Oostmolen" een duiker te plaatsen.

Vanwege de restauratie van de "Nooit Volmaakt" was vrijwillig molenaar Karel Streumer in 1996 voornamelijk actief op "De Hoop". Aan die molen werd in dat jaar zo'n 620 uur besteed. De molen is daarbij 146 maal in bedrijf geweest; 37 keer werd er daadwerkelijk gemalen en daarbij werd er 5700 kg meel geproduceerd. Voor dat meel zijn er inmiddels veel vaste klanten, onder wie twee warme bakkers. Marjan Wildeboer stelde een *broodschrift* samen, waarin zij 8 recepten verzamelde voor het bakken van volkoren-, krenten-, noten-, zemelen-, spek- en yoghurtbrood. Molen "De Hoop" is elke zaterdag geopend van 10.00 uur tot minstens 15.00 uur. Karel Streumer heeft in januari 1997 een proefexamen *koren malen* afgelegd.

De molenaar van "De Hoop", Arie van der Plas, leidt thans een hulpmolenaar op. Dat is Camiel Damen uit Waalwijk, die de afstand naar Gorcum elke zaterdagochtend op de fiets aflegt (vijf kwartier). Camiel was al op z'n twaalfde regelmatig te vinden op de molens rond zijn woonplaats, maar voor z'n opleiding was daar geen plaats. Daarom zocht hij het boven de grote rivieren. Op z'n zestiende begon hij aan de opleiding bij Van der Plas en in januari legde hij met goed gevolg een proefexamen af. Het praktijkgedeelte daarvan legde hij af op de "Koningin Wilhelmina" te Dongen. We laten hem even aan het woord:

"Ik moest een zeiltje voorleggen en de molen op de wind zetten. Het onderdeel 'Het Weer' is heel belangrijk. Je moet bijvoorbeeld onweer of ijzel kunnen voorspellen. Bij ijzel kunnen de zeilen bevroren en kapot slaan in de wind. Zeewind is ook gevaarlijk. Als de molen bijvoorbeeld op het oosten staat en er komt plotseling een westenwind opzetten, dan betekent dat, dat de wind achter op het wiekenkruis komt. De molen gaat dan teruglopen en omdat de vang dan nauwelijks meer werkt, kan de molen op hol slaan of zelfs in brand vliegen. Windkracht 4 kan bij teruglopen al funest zijn.

Misschien ga ik later in de molenbouw. Beroepsmolenaar worden zit er niet in, want die zijn er al voldoende. Een korenmolen moet, om winstge-

Va. J. J. Vendrig & Zn.
GROOT- EN KLEINVERPAKKING

**VENDRIG'S PAPIERENZAKKEN
VOOR UW BAKKERSMEEL:**

Wij leveren zakken van

1-30 pond.

Zakken van 25 kg.

Wit en bruin.

Het bedrukken van de zakken met uw
eigen molen is mogelijk.

Bel geheel vrijblijvend voor onze
concurrerende prijzen.

Julianalaan 15
3417 GJ Montfoort
Tel. 0348-471521
Fax. 0348-471512

vend te zijn, minstens 8 ton meel per week produceren, maar daarvoor is de vraag naar meel te gering."

Op het ogenblik is Camiel tweedejaars MTS-bouwkunde. We wensen je succes, Camiel, met je studie en met je molenhobby.

BERICHT VAN DE AFDELING GELDERLAND VAN HET GVVM

Het is 8 april 1997 ongeveer 19.00 uur, een mooie voorjaarsavond. Rijdend door Klarendal zie ik het gevlucht van molen "De Kroon" rustig z'n rondjes draaien in de avondzon. Vanavond geen maandelijks theorie-avond, maar de voorjaarsbijeenkomst met geslaagde vrijwilligers. Ik blijf niet de eerste te zijn, deze avond. Officieel gaan we om 20.00 uur van start, maar al snel na zevenen druppelen geslaagde leden, enkele leerlingen, maar gelukkig ook bestuursleden binnen. In rap tempo wordt de paardenstal in orde gebracht, worden stoelen aangesleept en tafels verzet, de dia- en overheadprojector opgesteld en wordt de nodige koffie gezet. Aangezien er door molenaars nogal wat wordt afgekleet, is dat laatste voor het smeren van de keel geen overbodige luxe. Het uitwisselen van ervaringen en nieuwtjes is juist een belangrijk doel van dit soort avonden.

Maar er moet meer aan de hand zijn, wil je op een doordeweekse avond bijna 30 molengekken bij elkaar krijgen. Deze avond was de heer Hokken van Gieterij Hardinxveld uitgenodigd om één en ander te vertellen over het gieten van molenassen. De directe aanleiding was de nieuwe bovenas, die in het begin van dit jaar in molen "De Kroon" is gelegd. Dit was de 71-ste molenas, die dit bedrijf sinds 1984 heeft gegoten. De Gieterij Hardinxveld, gevestigd in Hardinxveld-Giessendam, bestaat al vanaf eind 1800 en heeft momenteel zo'n veertig werknemers in dienst.

De eerste gegoten molenassen werden omstreeks 1800 vervaardigd in Engeland. In Nederland was het de Eerste Nederlandse Stoombootmaatschappij, later Fijenoord, die in 1836 de eerste molenas heeft gegoten. Het duurde nog een behoorlijk aantal jaren, voordat gietijzeren assen gemeengoed werden op molens. In het begin had men nog zo weinig vertrouwen in dergelijke assen, dat ze vanaf de pen tot de hals werden ingepakt in hout. De oudste nu nog in gebruik zijnde gietijzeren as stamt uit 1838 en is te vinden in "De Vrijheid" te Schiedam. Hij werd ook in Schiedam gegoten, bij Nolet. Bekende oude gieterijen, die molenassen hebben gegoten, zijn o.a. Boddaert, van Enthoven, Prins van Oranje en Penn & Company. Rond 1910 kwam er een eind aan het gieten van molenassen, voornamelijk,

omdat er steeds meer gebruikte assen beschikbaar kwamen door sloop van molens in verband met de overgang op stoombemaling. Het duurt tot 1976, voordat er weer een nieuwe molenas wordt gegoten. Die as vervangt zijn voorganger in molen "De Gooyer" te Amsterdam, welke door brand verloren was gegaan.

Hoe gaat het gieten nu eigenlijk in z'n werk? Om een as te kunnen gieten, wordt er eerst een houten model gemaakt, op 101%. Tijdens het afkoelen krimpt gietijzer nl. 1%. Het model bestaat veelal uit meer delen, waarbij het in de lengterichting van de as in twee helften is opgedeeld. Om de gietvorm te vervaardigen, wordt één helft van het model vlak op de grond gelegd. Daaromheen plaatst men de gietkast, een stalen raamwerk. Deze gietkast vult men met speciaal gietzand. Na het aanharden kan men de gietkast omkeren en voorzichtig het model verwijderen. Hierna voorziet men de overgebleven vorm van een speciale coating, waardoor het gietstuk mooi glad wordt en goed uit de gietkast is te verwijderen.

Op dezelfde wijze wordt de tweede helft van de vorm gemaakt. De uitsparingen voor de roeden, de "kernen", worden aangebracht en met registerpenen worden de twee helften op elkaar gezet. Voordat men kan overgaan tot het gieten, komen er bovenop de gietkast ballastgewichten te staan. Deze dienen vijfmaal het gietgewicht te zijn. Voor een molenas betekent dat zo'n 25000 kg ballast! In een koepeloven met een doorsnede van ongeveer 80 cm wordt het gietijzer gesmolten. Bovenin deze oven bevindt zich de laaddeur, waardoor om en om cokes en gietijzer worden toegevoegd. Dit gebeurt continu tijdens het gieten. Via blaasgaten in de windkast onderin de oven wordt deze verhit, totdat het gietijzer een temperatuur heeft van rond de 1400 graden Celsius. In de pan direct achter de oven wordt het vloeibare gietijzer gescheiden van de slakken en loopt het via de tapgoot en de wip rechtstreeks naar de gietkast. In het gietzand in de gietkast zijn verschillende toevoerkanalen aangebracht, waardoor het gietijzer op diverse plaatsen in de gietvorm binnentreedt. Het eigenlijke gieten van een 5 ton zware molenas duurt niet veel langer dan één minuut. Na ongeveer 5 dagen kan de vorm worden uitgebroken, waarna de molenas nog diverse nabewerkingen moet ondergaan.

Na de heldere uitleg van de heer Hokken was het natuurlijk tijd voor koffie en kon men in de naastgelegen molen "De Kroon" de 'verse' molenas, gegoten door Gieterij Hardinxveld, bekijken. Velen maakten van de gelegenheid gebruik om de nieuwe roeden, voorzien van fokken met remkleppen, onder de loep te nemen. Nadat men alles uitvoerig had bestudeerd, kreeg men nog de gelegenheid tot het bekijken van enkele dia's, waarop het gieten van de molenas was vastgelegd.

Aansluitend beantwoordde de heer Hokken vragen van de aanwezigen. Al met al een leerzame en gezellige avond.

Dirk-Jan Abelskamp

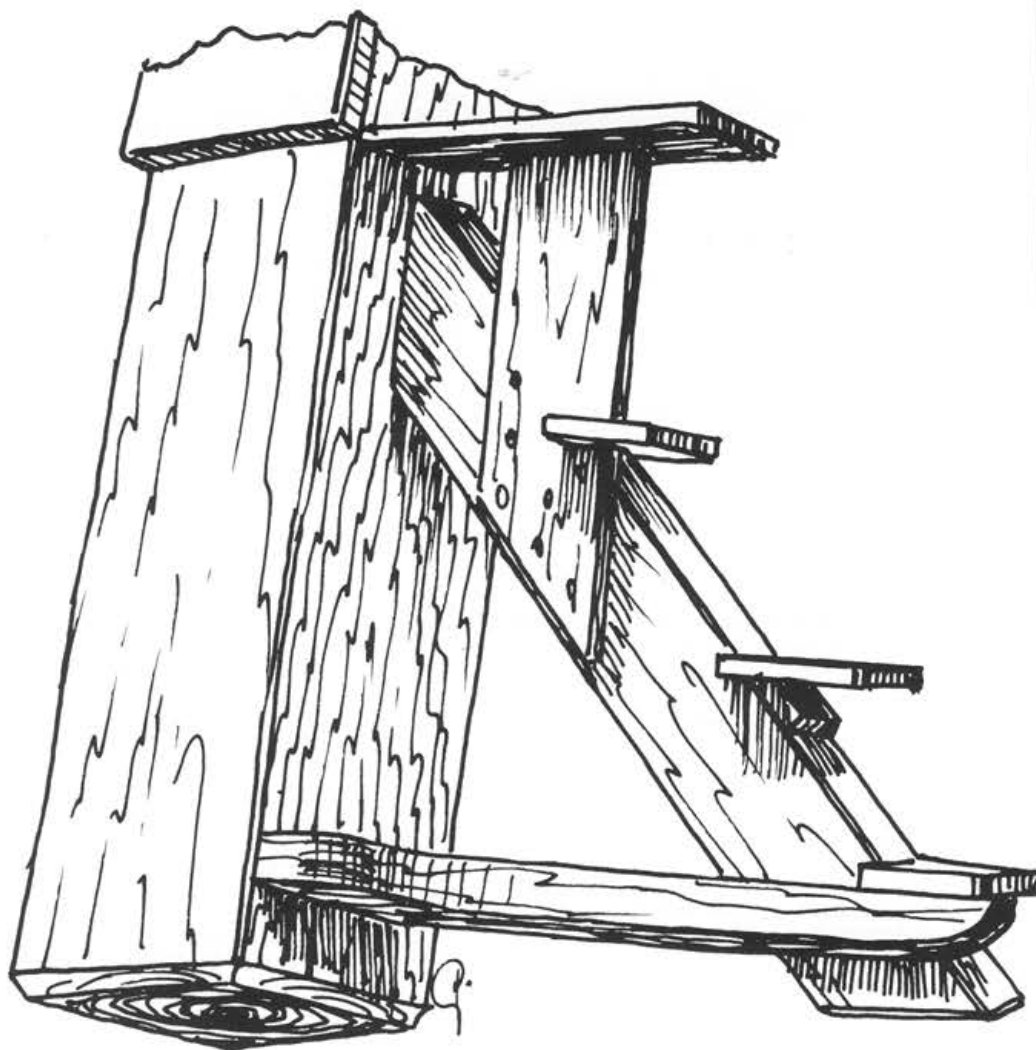
WAT WAS DAT VOOR EEN MOLENZAAK?

Als je tegenwoordig op nog in bedrijf zijnde korenmolens komt, zie je daar veelal naast of dichtbij de maalbak een keurig op maat gesneden bos zakkentouwjes hangen. Deze zijn reeds vele jaren zo in de handel verkrijgbaar. Maar dat is niet altijd zo geweest.

De molenzaak van de vorige Gildebrief (97/1)

heeft hier alles mee te maken. De molenzaak is nl. Een typisch voorbeeld van een verdwenen stuk gereedschap of uitrustingsstuk, in gebruik op een molen, dat door modernisering is verdwenen. Het afgebeelde apparaat is nl. een touwtjeshaspel, die in één of andere vorm bij de maalbak in de molen hing i.p.v. het hierboven genoemde bosje zakkentouwjes. Vaak hing er dan ook nog een mes bij. Hiervan sneed men al naar behoefte een stukje af om er de meelzak mee te sluiten.

Een origineel exemplaar van deze molenzaak kan men nog, zij het reeds sinds geruime tijd in ruste, aanschouwen in molen Aeolus te Wemeldinge.

Wat is dat voor'n molenzaak

UITGAVEN VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

ten behoeve van de opleiding tot vrijwillig molenaar

HET ENTREEPAKKET

De basiscursus - voor zover gereed.

Alle lesstof wordt herschreven en zal in de komende jaren verschijnen.

Verzamelinformatie:

Praktisch lesmateriaal

Wiekssystemen voor polder- en industriemolens

De leden in opleiding dienen dit lespakket bij aanmelding aan te schaffen. Het bevat de benodigde theorie voor de opleiding.

De prijs bedraagt f 70,-.

UITGAVEN TER VERBREIDING VAN DE KENNIS OVER MOLENS

Informatie XXII - Bovenassen

Prijs: f 12,50 (incl. porto).

Informatie XVI - Waarom draaien molens linksom. Waarom helt de bovenas. De tonmolen.

Prijs: f 12,50 (incl. porto).

Informatie XX

Kruierwerken.

Prijs: f 10,- (incl. porto).

Informatie XXI - Weercursus.

Prijs: f 12,50 (incl. porto).

GRATIS UITGAVEN

- Statuten en het Huishoudelijk Reglement
- Bladen voor het maalboekje voor leden in opleiding en geslaagde leden
- Examenisen
- Modelcontract vrijwillig molenaar
- Folder Gildeverzekeringen

Voor inlichtingen over de Gilde-uitgaven en bestellingen kunt U contact opnemen met:

de ledenadministratie

Mevr. E.N. Pouw-Schipper

Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden

tel.: (035) 694 54 28

(niet op zaterdag, dan zijn wij op de molen!)

AANBEVOLEN LITERATUUR VOOR DE OPLEIDING

Molens

Ir. F. Stokhuyzen

Kopie op A4-formaat.

Prijs: f 25,- (incl. porto).

Te bestellen bij de ledenadministratie.

Opleiding Watermolenaar

Ing. J. den Besten

Te bestellen door overmaking van

f 50,- op girorekening 139754 t.n.v.

J. den Besten te Loenen aan de Vecht.

Zingende Stenen

D.J. Abelskamp

Prijs: f 45,- (incl. porto).

Rond Zingende Stenen

D.J. Abelskamp

Prijs: f 45,- (incl. porto).

Beide boeken zijn te bestellen door overmaking

op girorekening 148232 van Rabobank Mid-

den-Westland t.g.v. rekening 13.53.85.210

van G.W.M. Barendse, penningmeester van de

Cursuscommissie, te Poeldijk.

Bestelt U beide boeken gelijktijdig, dan is de

prijs f 80,- (incl. porto).

Veiligheid op Wind- en Watermolens

"De Hollandsche Molen"

Prijs: f 10,- (incl. porto).

Te bestellen bij de ledenadministratie.

De volgende Gildebrief verschijnt omstreeks:

15 september 1997

